

KURS ZA ENERGETSKI AUDIT 1.1

TEORIJSKE OSNOVE

Pripremio: Dr Nenad Kažić

Osnovni pojmovi

- Sistemi mjera i jedinice

ISM - INTERNACIONALNI SISTEM MJERA

ASM - ANGLOSAKSONSKI SISTEM MJERA

ISM

ASM

DUŽINA

Metar - m

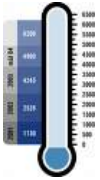
fit – ft = 0.304 m

MASA

Kilogram - kg

Libra mase – lb = 0.454 kg

TEMPERATURA

Celzijus - C
Kelvin - K

Farenhajt – F = 5/9 C
Rankin - R

$$t\ C = (t\ F - 32) \cdot 5/9$$

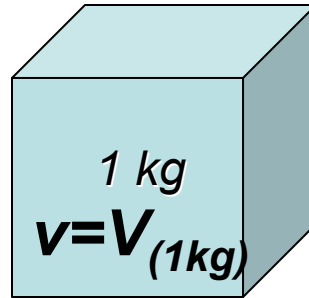
VRIJEME

Sekunda - s

Sekunda - s

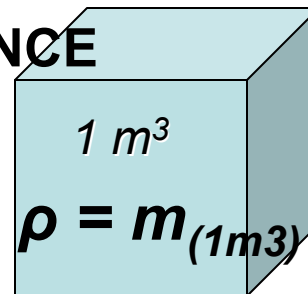
ISM

SPECIFIČNA ZAPREMINA v [m^3/kg]
JE ZAPREMINA **1 kg** SUPSTANCE.

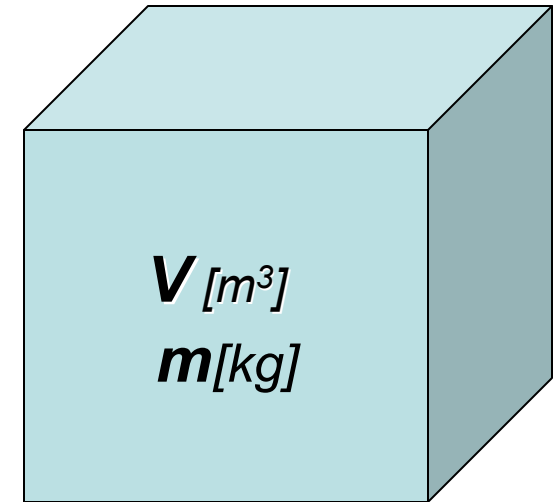

GUSTINA ρ [kg/m^3]

JE MASA **1 m^3** SUPSTANCE

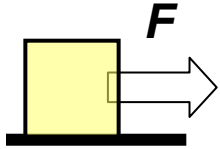
$$v = V/m \text{ [m}^3/\text{kg]}$$

$$\rho = m/V \text{ [kg/m}^3\text{]}$$

ISM

SILA=MASA*UBRZANJE

$$F[N]=ma$$

$$N \text{ (Njutn)}=kg*m/s^2$$

$a [m/s^2]$ - ubrzanje

PRITISAK=SILA/POVRŠINA

$$p [Pa]=F/A$$

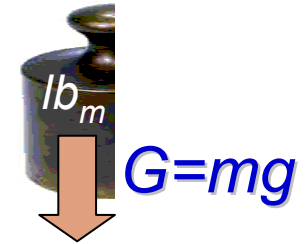
$$Pa \text{ (Paskal)}=1N / 1 m^2$$

$$1 \text{ bar} = 10^5 Pa$$

ASM

Libra Sile (Libre Force)

$$lb_F = mg = 0.454 * 9.81 = 4.45 N$$

PSI – Pound_Square_Inch=

$$= 1 lb_F / 1 sq in, sq in = in^2$$

$$= 4.45 / 0.0254^2 = 6897 Pa$$

$$\text{RAD [J]} = \text{SILA [N]} * \text{POMJERANJE [m]}$$

$$\text{RAD [J]} = \text{SNAGA [W]} * \text{VRIJEME [s]}$$

$$\text{TOPLOTA [J]} = \text{TOPLOTNI FLUKS [W]} * \text{VRIJEME [s]}$$

$$\text{SNAGA [W]} = \text{RAD [J]} / \text{VRIJEME [s]}$$

$$\text{TOPLOTNI FLUKS [W]} = \text{TOPLOTA [J]} / \text{VRIJEME [s]}$$

ISM

Rad, Toplota [J, kJ, Wh, kWh]

Snaga P [W]=Rad/Vrijeme

$$1 \text{ W} = 1 \text{ J/s}$$

Fluks $\dot{Q}$ [W]=Toplota/Vrijeme

$$1 \text{ W} = 1 \text{ J/s}$$

ASM

Toplota:

Britanska Toplotna jedinica [BTU]:

British Thermal Unit

Toplota potrebna da se 1 lb_m vode zagrije za 1 F.

$$1 \text{ BTU} \approx mc_w \Delta t \\ = 0.454 * 4180 * 5/9$$

$$1 \text{ BTU} \approx 1055 \text{ J}$$

Toplotni Fluks [BTU/h]

$$1 \text{ BTU/h} \approx 1055/3600 \text{ W} = 0.293 \text{ W}$$

Snaga [HP]

1 HP – Konjska snaga

$$1 \text{ HP} = 75 * 9.81 = 736 \text{ W}$$

	kcal	kJ	kWh
1 kcal =	1	4,1868	$1,163 \cdot 10^{-3}$
1 kJ =	0,2388	1	$2,7778 \cdot 10^{-4}$
1 kWh =	859,845	3 600	1

prefiks		
k	kilo	10^3
M	mega	10^6
G	giga	10^9
T	tera	10^{12}
P	peta	10^{15}
E	eksa	10^{18}

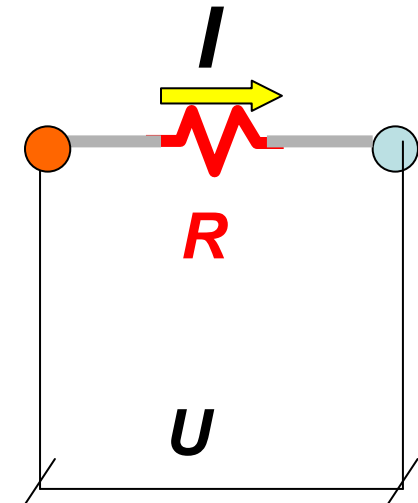
ELEKTRIČNA STRUJA

I   **J A Č I N A S T R U J E**   ***A* (Amper)**

U   **N A P O N**   ***V* (Volt)**

R   **O T P O R**   ***Ω* (Om)**

P   **S N A G A = $U I$**   ***W* (Wat)**

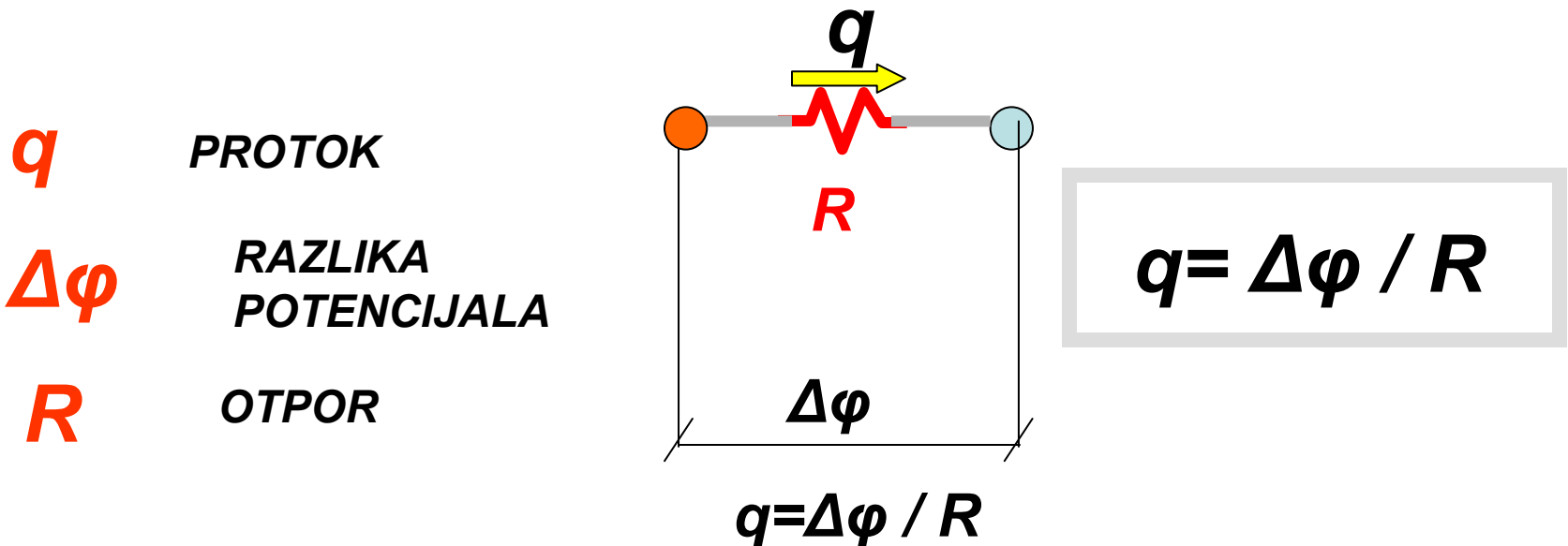
$$I = U / R$$

OMOV ZAKON

$$I = U / R$$

ELEKTRIČNA ANALOGIJA

Mnogi fenomeni u prirodi se ponašaju analogno električnoj struji, odnosno mogu se okarakterisati “Generalizovanim Omovim Zakonom”.

GENERALIZOVANI OMOV ZAKON

“PROTOK NEKE VELIČINE IZAZIVA RAZLIKA POTENCIJALA (POKRETAČKA SILA) A PROTIVI MU SE OTPOR”

Primjer

Koliko energije (E_{el}) sadrži napunjen olovni akumulator u automobilu kapaciteta $50 Ah$ (napon $12 V$, $m = 20 kg$)?

$$E_{el} = P[W] * T[h] = (U * I) * T = U * (I * T) = 12 * 50 = 600 Wh, (VAh)$$
$$e = 600 / 20 = 30 Wh/kg = 0.033 kWh/kg$$

(Litijum-jonske $e = 120 Wh/kg$, skuplje 10 puta)

Sa druge strane $1 kg$ goriva sadrži oko $40 MJ \approx 40 \cdot 10^6 / 3.6 \cdot 10^6 \approx 11 kWh$.

Na točkove automobila (dizel), od toga dodje oko 30%, dakle oko $3 kWh$.

Dakle $20 kg$ olovnog akumulatora sadrži $0.66 kWh$ električne (mehaničke) energije, a $1kg$ goriva $3 kWh$.

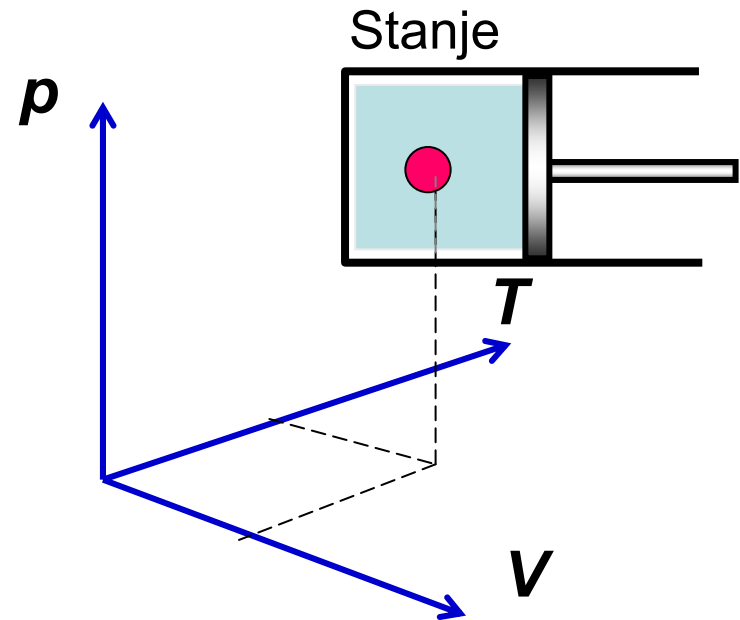
VELIČINE STANJA

***TO SU FIZIKALNE VELIČINE KOJE DEFINIŠU STANJE
(ZOVU SE I TERMODINAMIČKE KOORDINATE STANJA)***

Zapremina V [m^3]

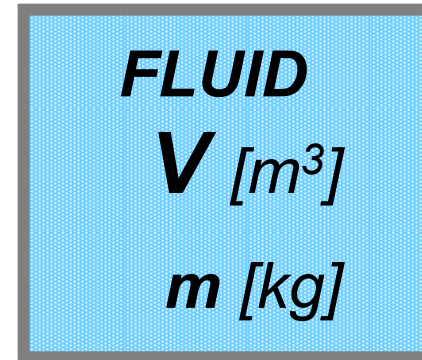
Pritisak p [Pa]

Temperatura t [C], T [K]

VELIČINE STANJA

Zapremina V [m³]

Specifična zapremina v [m³/ kg]
(zapremina 1 kg)

$$v \text{ [m}^3\text{/ kg]} = V/m$$

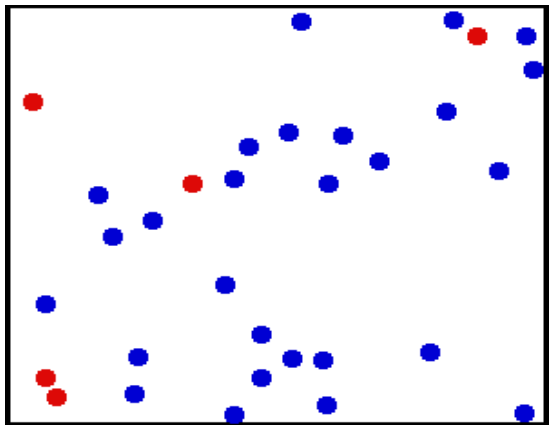
Gustina ρ [kg/m³]
(masa 1 m³)

$$\rho \text{ [kg/m}^3\text{]} = m/V = 1/v$$

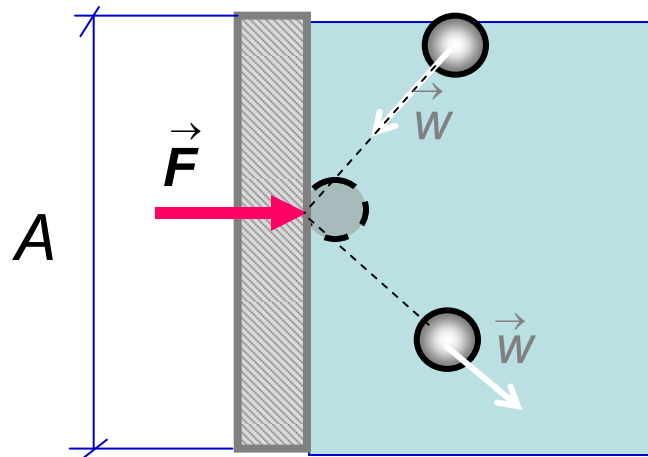
VELIČINE STANJA

Pritisak se javlja kao posledica udara molekula u zidove suda (instrumenta). Pritisak je uvijek veći ili jednak nuli (vakuum). Pritisak ne može biti manji od nule.

Pritisak p [Pa]

$$p = F/A$$

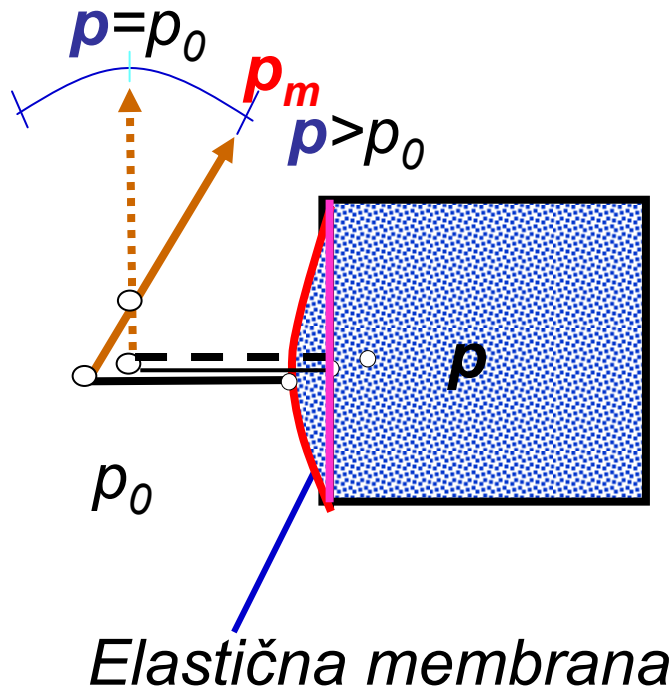

VELIČINE STANJA

Pritisak p [Pa]

Manometarski pritisak (nadpritisak) p_m [Pa] pokazuje koliko je pritisak veći od atmosferskog (nadpritisak).

Manometar

$$p_m = p - p_0$$

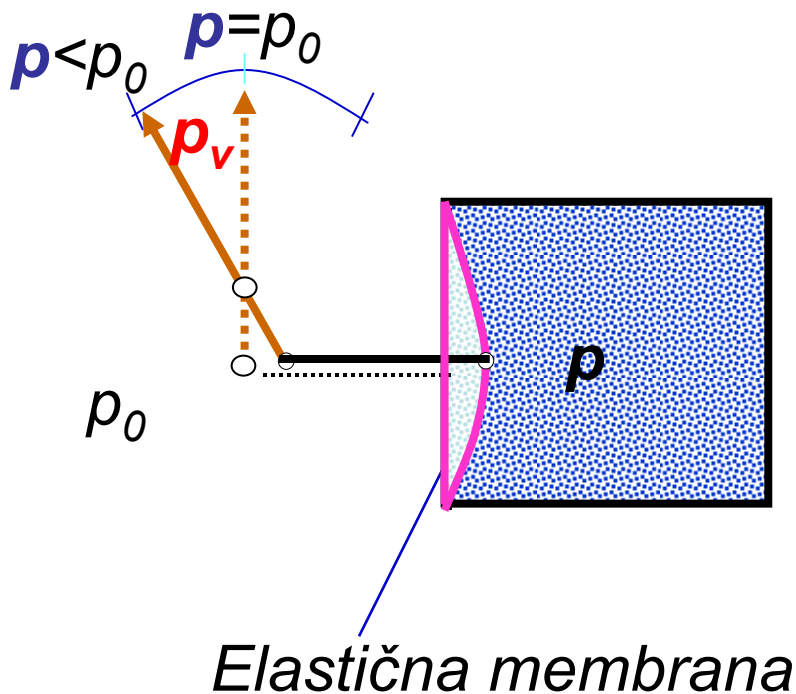
Apsolutni pritisak p [Pa]

$$p = p_0 + p_m$$

VELIČINE STANJA

Pritisak p [Pa]

Podpritisak (“vakuum”) p_v [Pa] daje informaciju o tome koliko je pritisak manji od atmosferskog (podpritisak ili “vakuum”).

$$p_v = p_0 - p$$

Apsolutni pritisak p [Pa]

$$p = p_0 - p_v$$

$$p = p_0 - p_v$$

VELIČINE STANJA

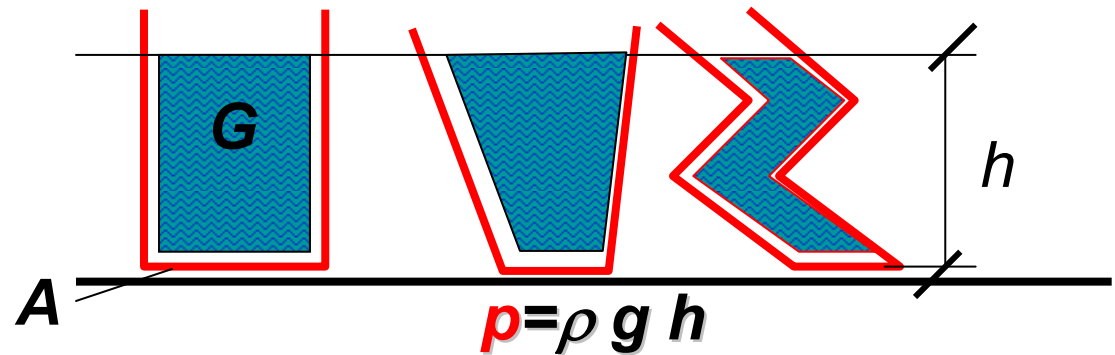
Pritisak p [Pa]

$$p = G/A = mg/A$$

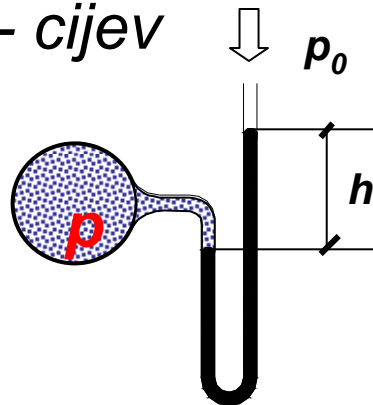
$$p = (\rho V)g/A = \rho(V/A)g$$

$$p = \rho g h$$

Hidrostatički pritisak p [Pa]

U- cijev

$$\Delta p = p - p_0 = \rho g h$$

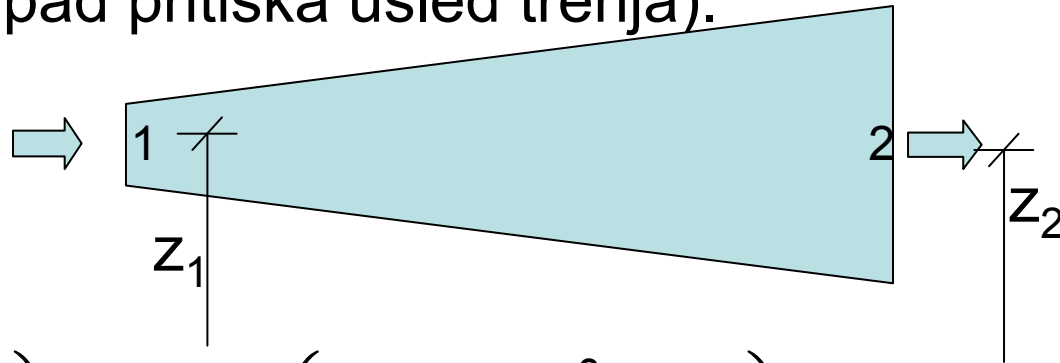
$$p = p_0 + \Delta p$$

$$\Delta p = p - p_0 = \rho g h$$

VELIČINE STANJA

Bernulijeva jednačina

predstavlja zakon o održanju mehaničke energije pri strujanju fluida (zanemaren pad pritiska usled trenja).

$$\left(p / \rho + \frac{w^2}{2} + gz \right)_{\text{presjek 1}} = \left(p / \rho + \frac{w^2}{2} + gz \right)_{\text{presjek 2}} = \text{const}$$

p/ρ

“Unutrašnji” mehanički potencijal (vidi definiciju ENTALPIJE)

$\frac{w^2}{2}$

Kinetička energija

gz

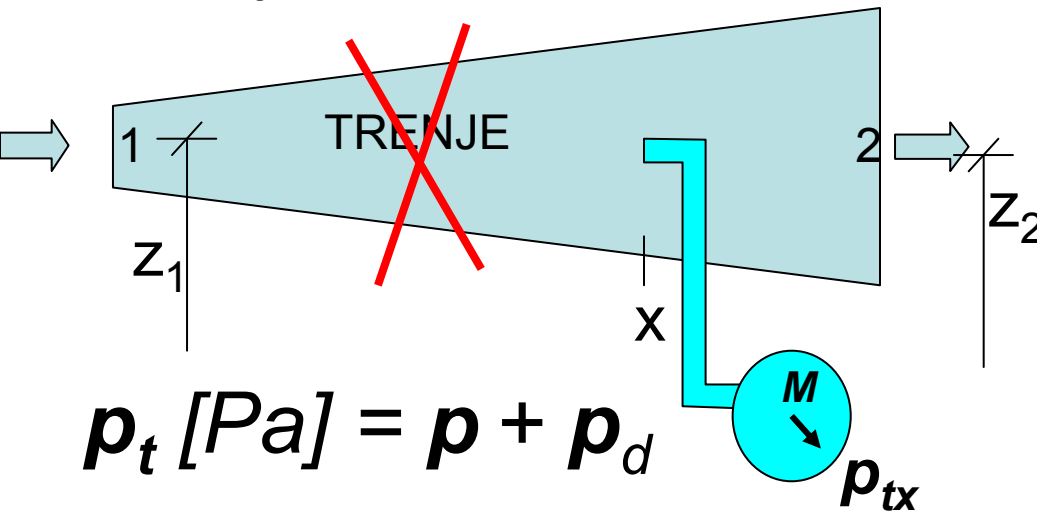
Potencijalna energija

(ρ – gustina, w – brzina strujanja)

VELIČINE STANJA

Bernulijeva jednačina (pomnožena prethodna sa gustinom, ρ)

$$\left(\underbrace{p + \rho \frac{w^2}{2}}_{p_{t1}} + \rho g z \right)_1 = \left(\underbrace{p + \rho \frac{w^2}{2}}_{p_{t2}} + \rho g z \right)_2 = \mathbf{const}$$

p_t Totalni (zaustavni) pritisak

p Statički pritisak

$p_d = \rho \frac{w^2}{2}$ Dinamički pritisak

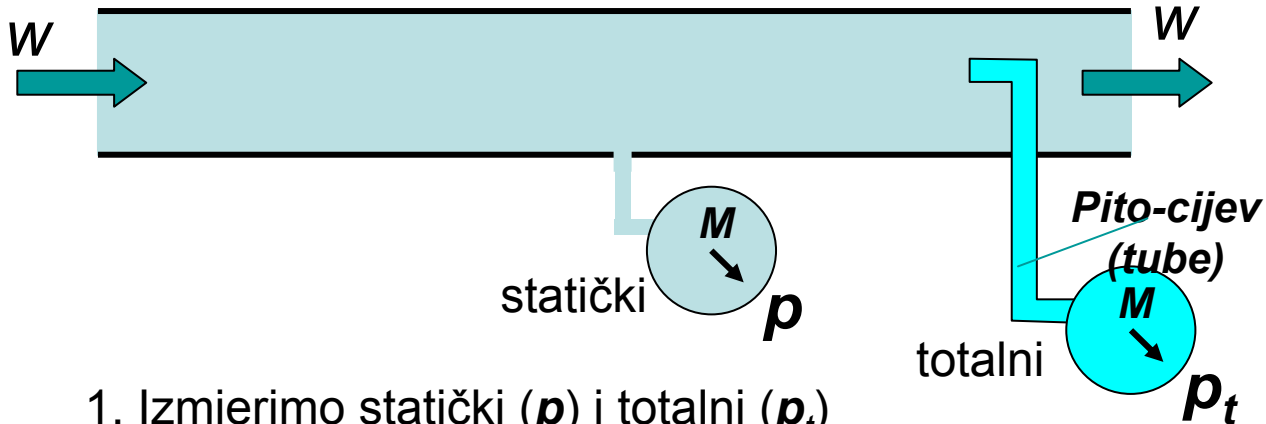
TOTALNI (ZAUSTAVNI) PRITISAK p_t

je zbir statičkog i dinamičkog pritiska. Manometar na slici će pokazivati vrijednost totalnog pritiska jer je struja zaustavljena ($w_x = 0$) na mjestu mjerenja (x), a iz Bern.

jed. slijedi da je $(p + \rho w^2 / 2)_1 = (p + \rho w^2 / 2)_{x, w_x=0} = p_{tx}$.

VELIČINE STANJA

Kako izmjeriti brzinu strujanja fluida?

1. Izmjerimo statički (p) i totalni (p_t) pritisak (Sl. gore),

2. Odredimo dinamički pritisak (p_d) kao razliku totalnog i statičkog,

$$p_d = p_t - p$$

3. Izračunamo brzinu iz dinamičkog pritiska

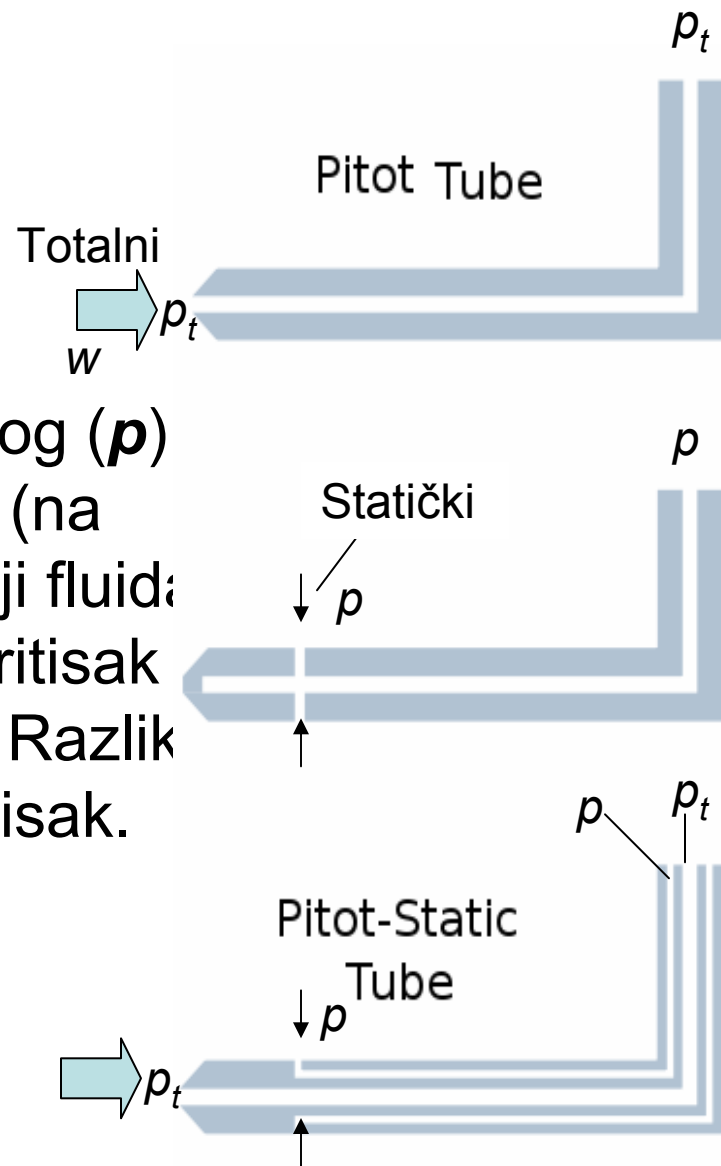
$$p_d = \rho \frac{w^2}{2} \quad \Rightarrow \quad w \left[\frac{m}{s} \right] = \sqrt{\frac{2}{\rho} p_d [Pa]}$$

VELIČINE STANJA

$$p_t [Pa] = p + p_d$$

Za mjerenje totalnog (p_t) i statičkog (p) pritiska koristi se Pito-cijev (tube) (na slici) koja se postavlja prema struji fluida. Centralni otvor detektuje totalni pritisak (p_t) a otvor sa strane statički (p). Razlik ova dva predstavlja dinamički pritisak.

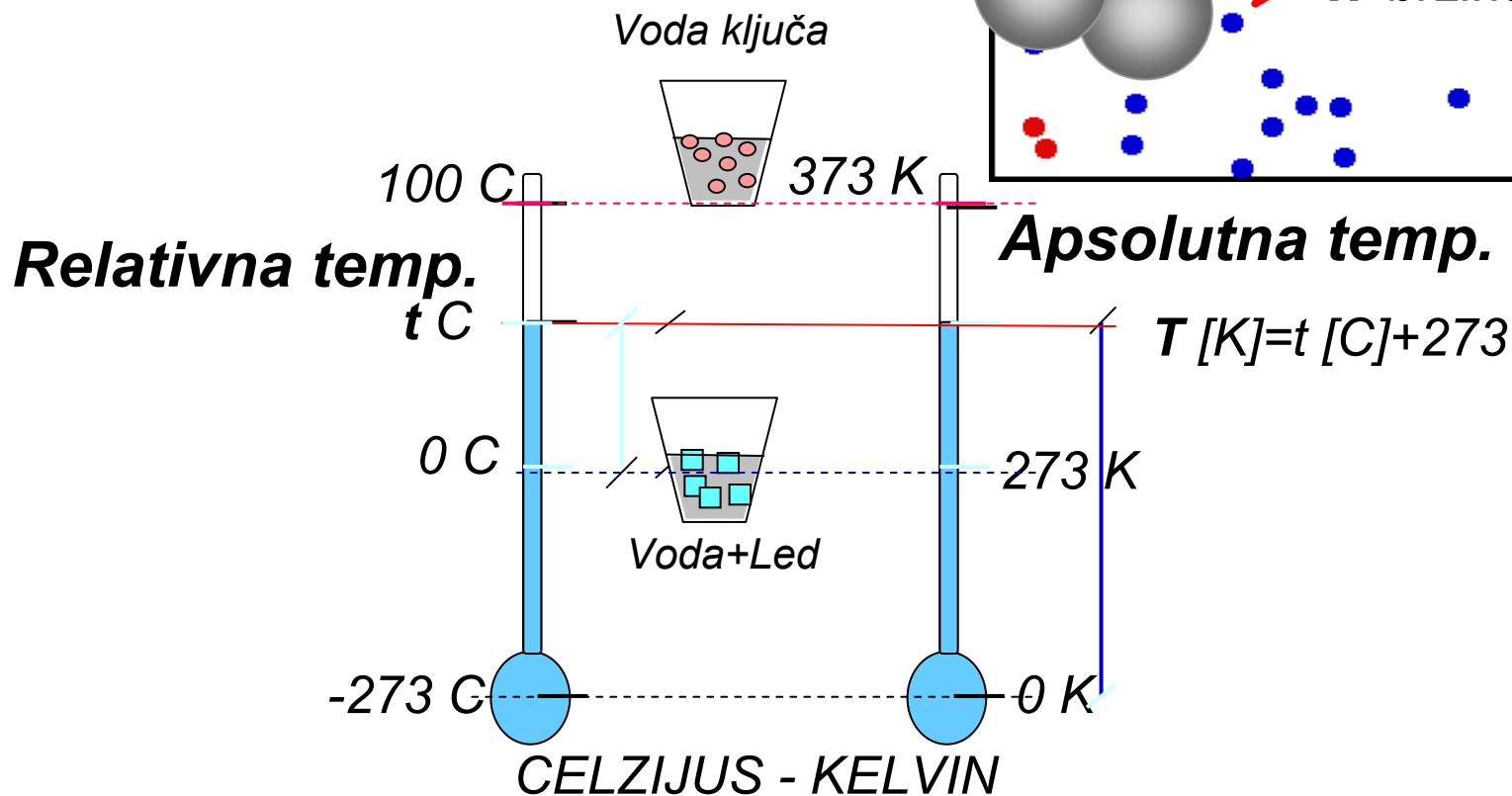
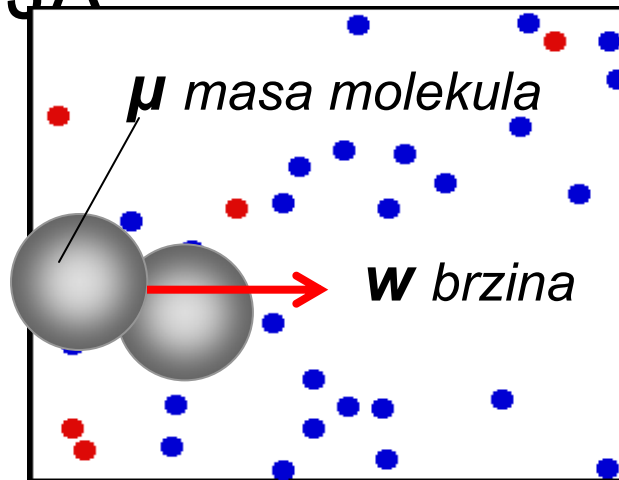
$$p_d = p_t - p$$

VELIČINE STANJA

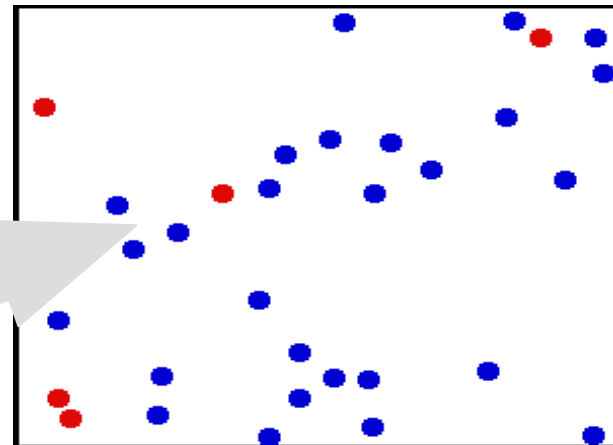
Apsolutna Temperatura T [K]

je proporcionalna kinetičkoj energiji molekula $T \sim \mu w^2/2$.

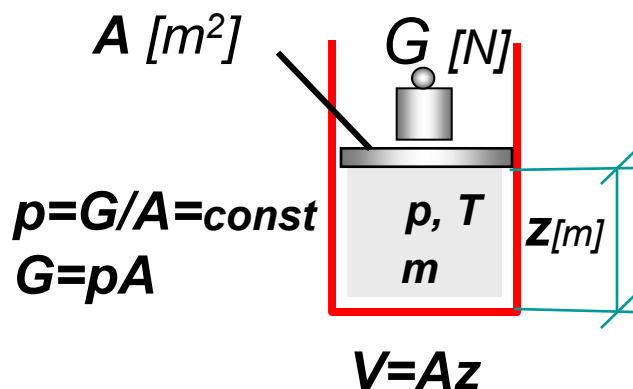
$p_0 = 1 \text{ bar}$

VELIČINE STANJA

Entalpija I [J], i [J/kg]

U- “Unutrašnja” energija je energija molekula

$$I \text{ [J]} = U + pV \quad i \text{ [J/kg]} = u + pv$$

$$I \text{ [J]} = U + p A z = U + Gz$$

TERMIČKI POTENCIJAL

MEHANIČKI POTENCIJAL
 (“UNUTRAŠNJI”)

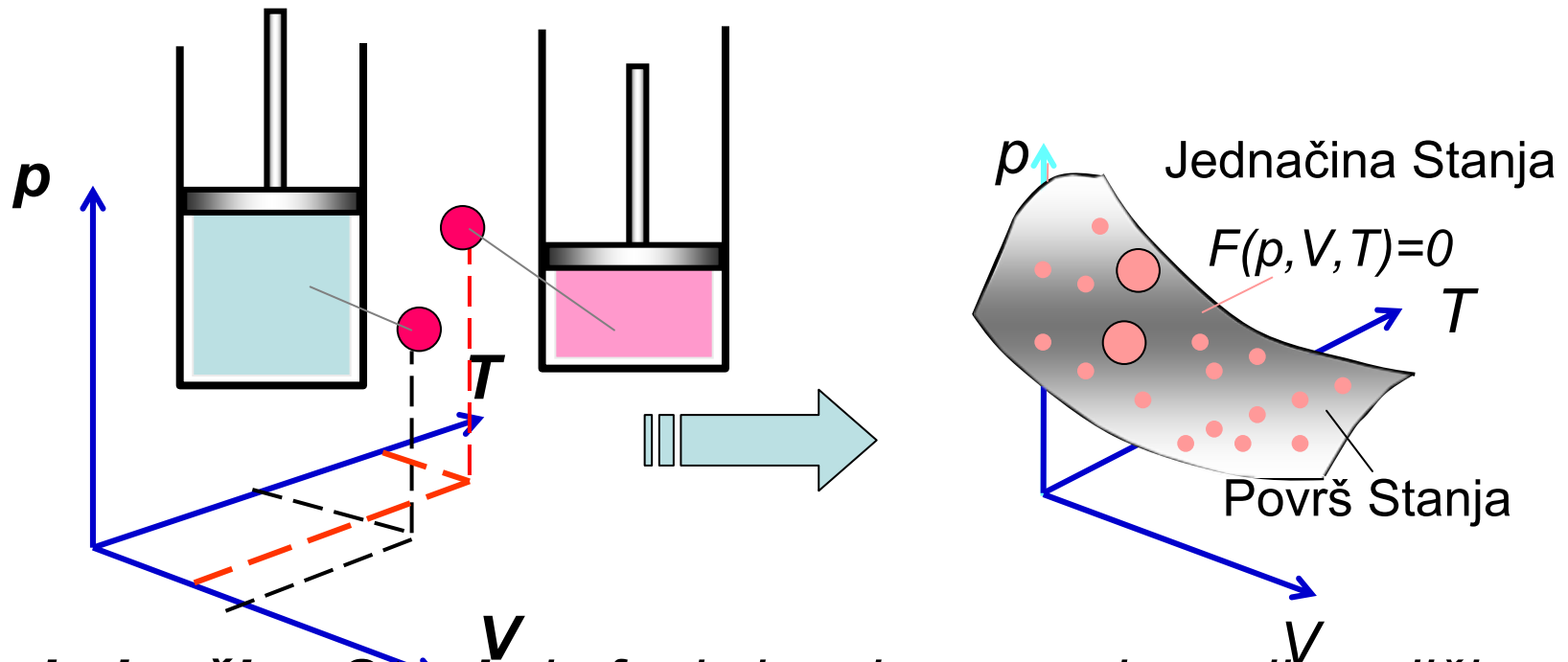
$$pV = Gz = mgZ$$

I – Entalpija je veličina stanja koja ima termički (**U**) i mehanički (**pV**) potencijal

(ovaj mehanički -“unutrašnji” potencijal se javlja u Bernulijevoj jednačini, stim što su članovi u njoj svedeni na jedinicu zapremine, $V=1 \text{ m}^3$).

Jednačina stanja

Šta je Jednačina Stanja (JS) materije?

Jednačina Stanja je funkcionalna veza između veličina stanja.

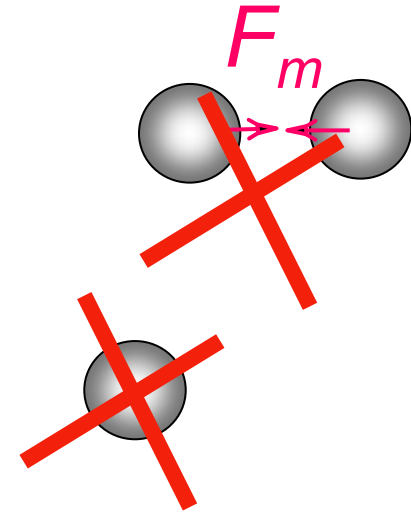
To je “formula” koja definiše “površ stanja” na slici.

Idealni gasovi (IG)

Osnovne karakteristike IG

- *Ne postoje medjumolekulske sile*
- *Zapremina molekula je zanemarljiva*

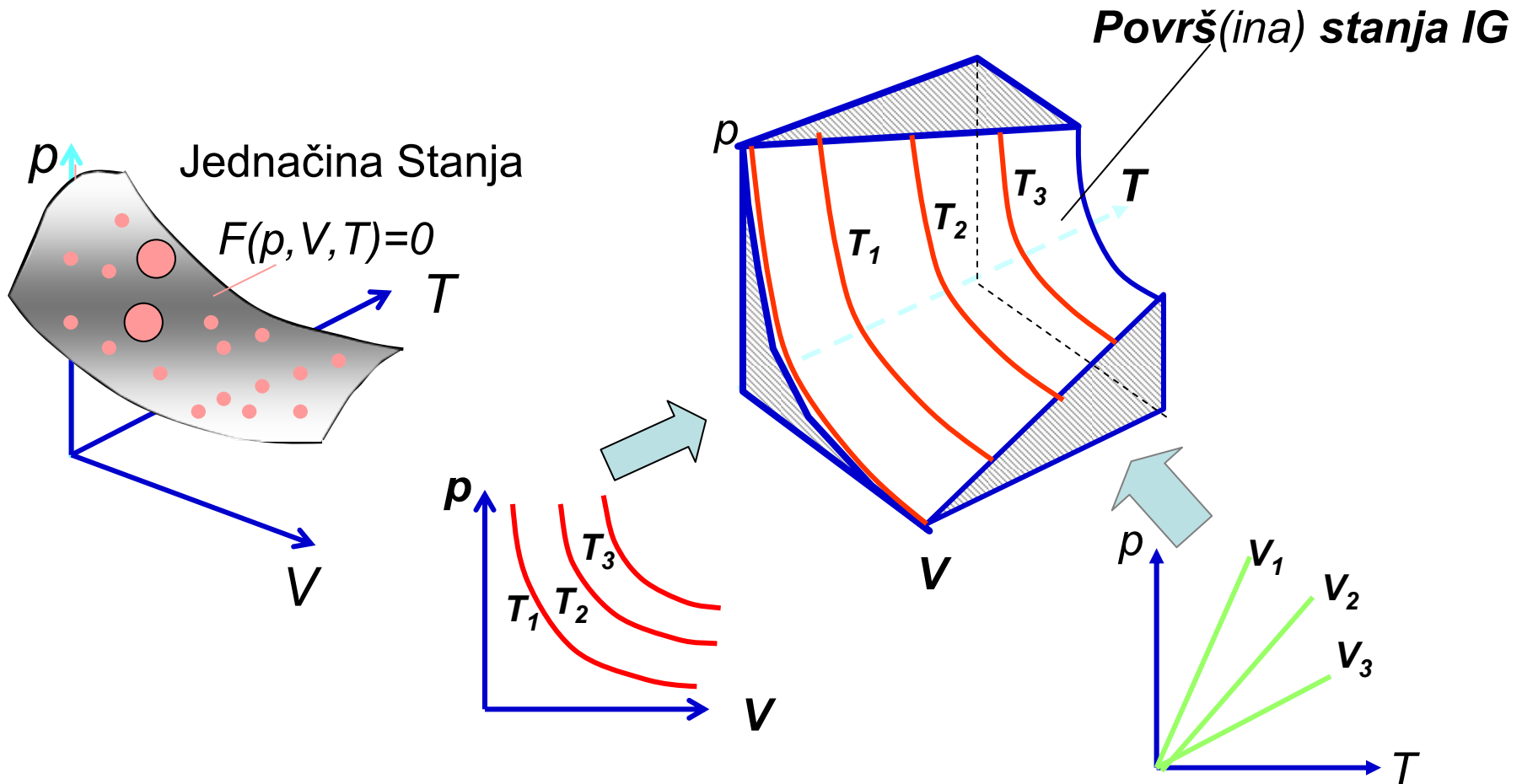
Posledica

- *Nema AGREGATNIH stanja*

Realni gasovi “liče” na idealne kada su razrijedjeni

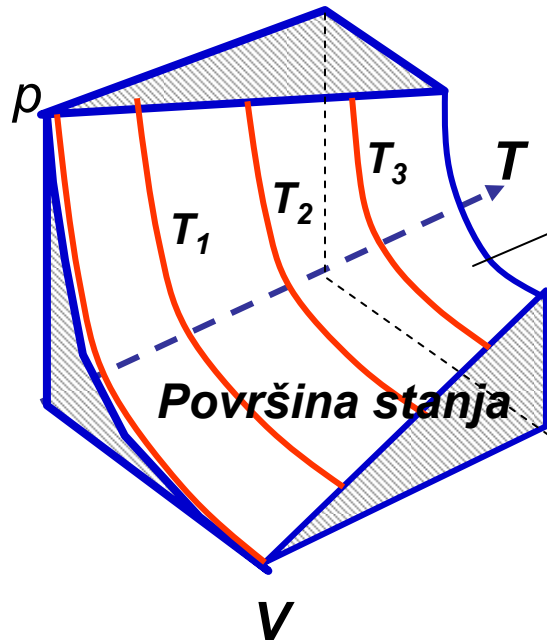
Idealan gas (IG)

Jednačna stanja $F(p, V, T)=0$

Idealan gas (IG)

Jednačna stanja $F(p, V, T)=0$

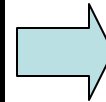

$$pV = m R T$$

$$pV/m = R T$$

$$pv = R T$$

$$R = (MR)/M$$

$$\rho = p/R T$$

p [Pa], T [K], V [m^3], v [m^3/kg]

Univerzalna gasna konstanta

$(MR) = 8314$ [J/kmol K] –

M [kg/kmol] – Molarna masa

29   Vazduh

18   Voda

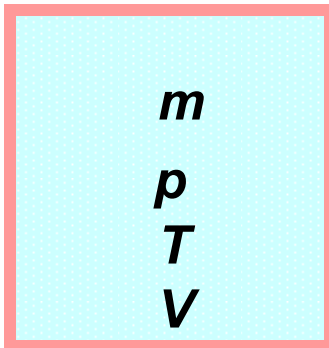
Idealan gas (IG)

Primjer

U sudu zapremine $V=1 \text{ m}^3$ se nalazi vazduh na pritisku $p=2 \text{ bar}$ i temperaturi $t = 120 \text{ C}$. Odrediti masu i gustinu vazduha u sudu.

Podaci: molekulska masa vazduha je $M=29 \text{ kg/kmol}$, univerzalna gasna konstanta je $(MR)=8314 \text{ J/kgK}$.

Rešenje

$$pV=m R T \quad m=pV/ (R T)$$

$$R=8314/M = 8314/29 = 286.7 \text{ J / kgK}$$

$$T= t +273=120 + 273 = 393 \text{ K}$$

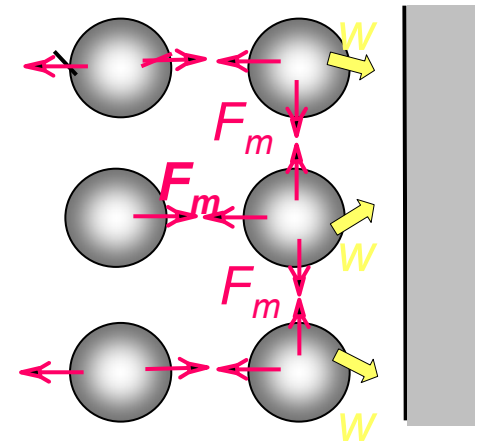
$$m=2 \cdot 10^5 \times 1 / (286.7 \times 393)=1.78 \text{ kg}$$

$$\rho=m/V=1.78/1=1.78 \text{ kg/m}^3$$

Realni gasovi – Pare (RG-P)

Osnovne karakteristike RG-P

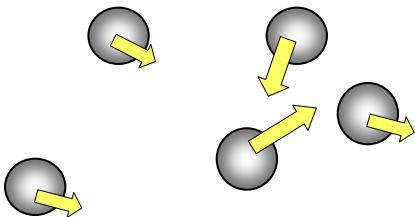
- *Postoje medjumolekulske sile*
- *Zapremina molekula nije zanemarljiva*

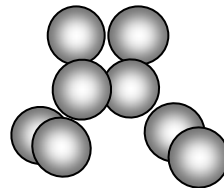
Posledica

- *Pojava AGREGATNIH stanja*

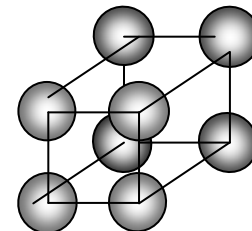
Gas

Tečnost

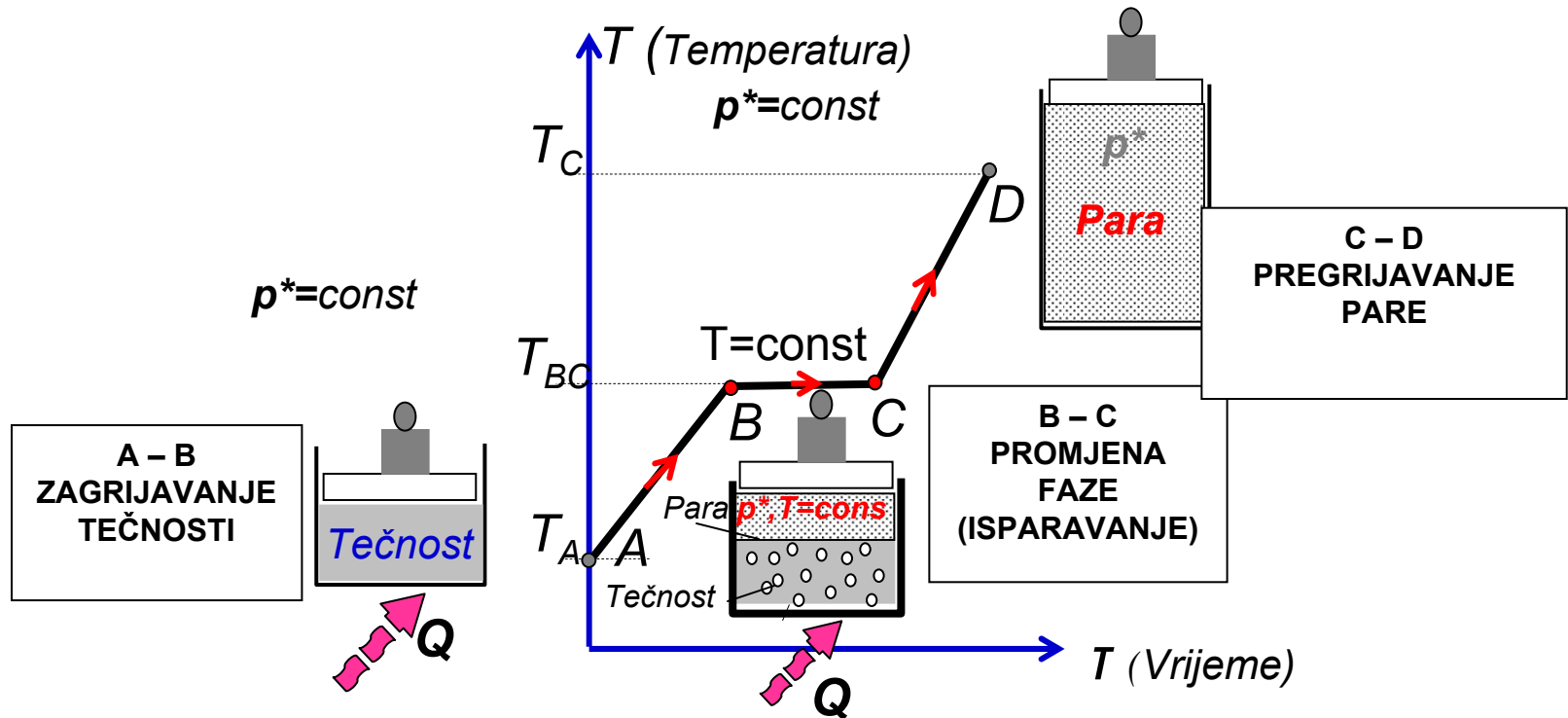

Čvrsto

Realni gasovi - Pare

Kako izgleda proces dobijanja pare pri $p=const$?

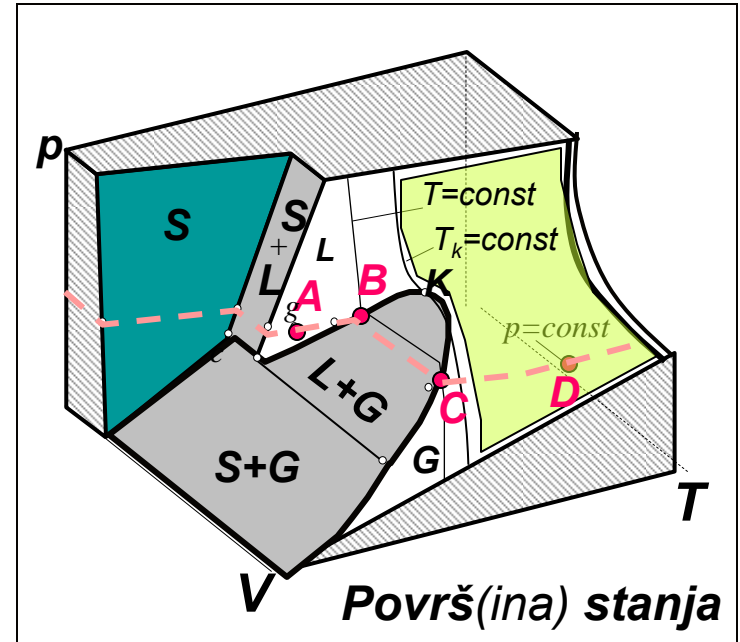
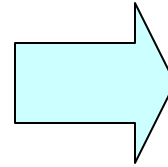
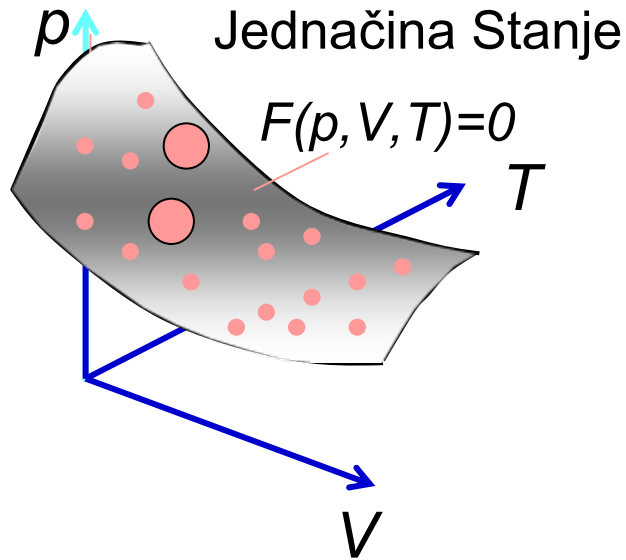

Promjena B-C je isparavanje (promjena faze)

Promjena C - B je kondenzacija (promjena faze)

PRI FAZNOM PRELAZU $T=const$

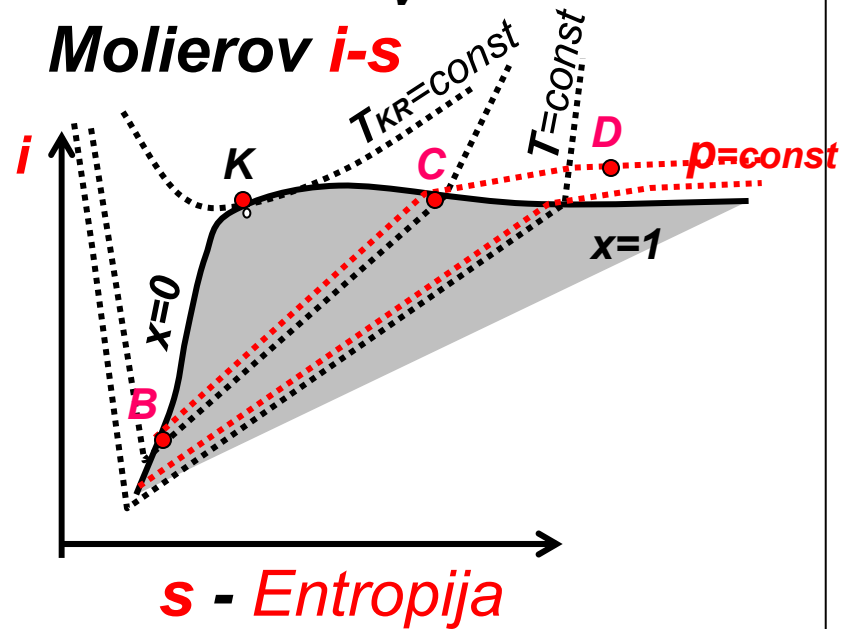
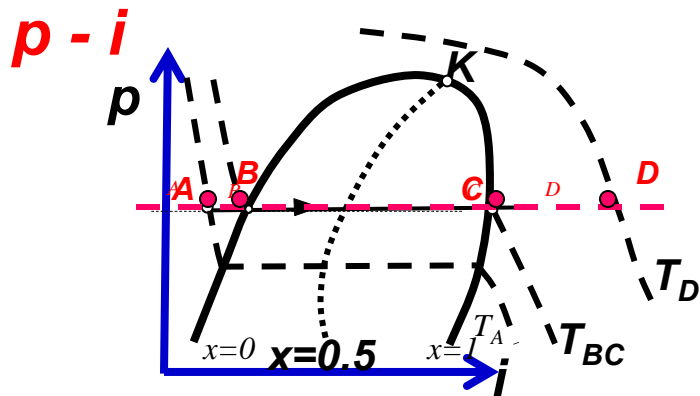
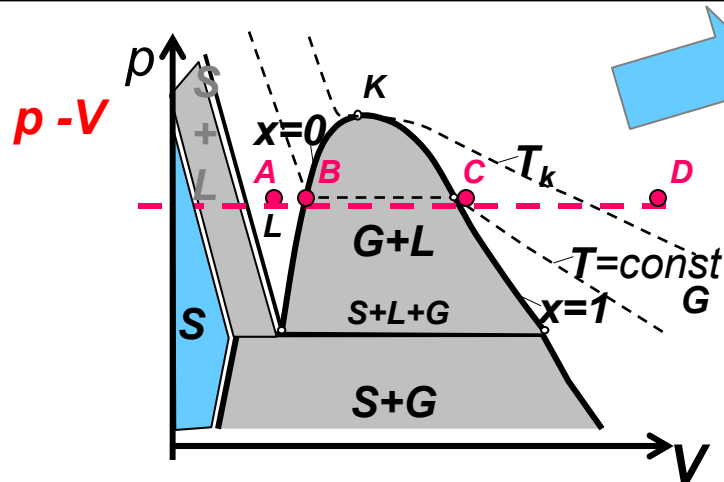
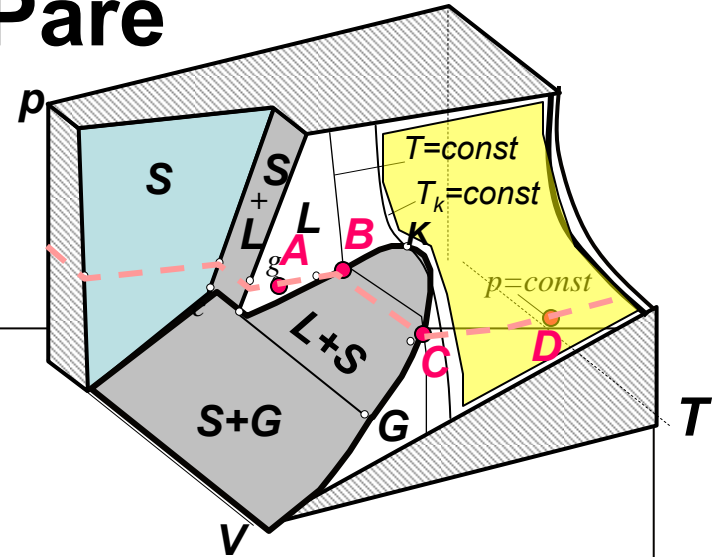
Realni gasovi - Pare

- S**- Solid (Čvrsto)
- L**- Liquid (Tečno)
- G**- Gas-Para (Gasovito)

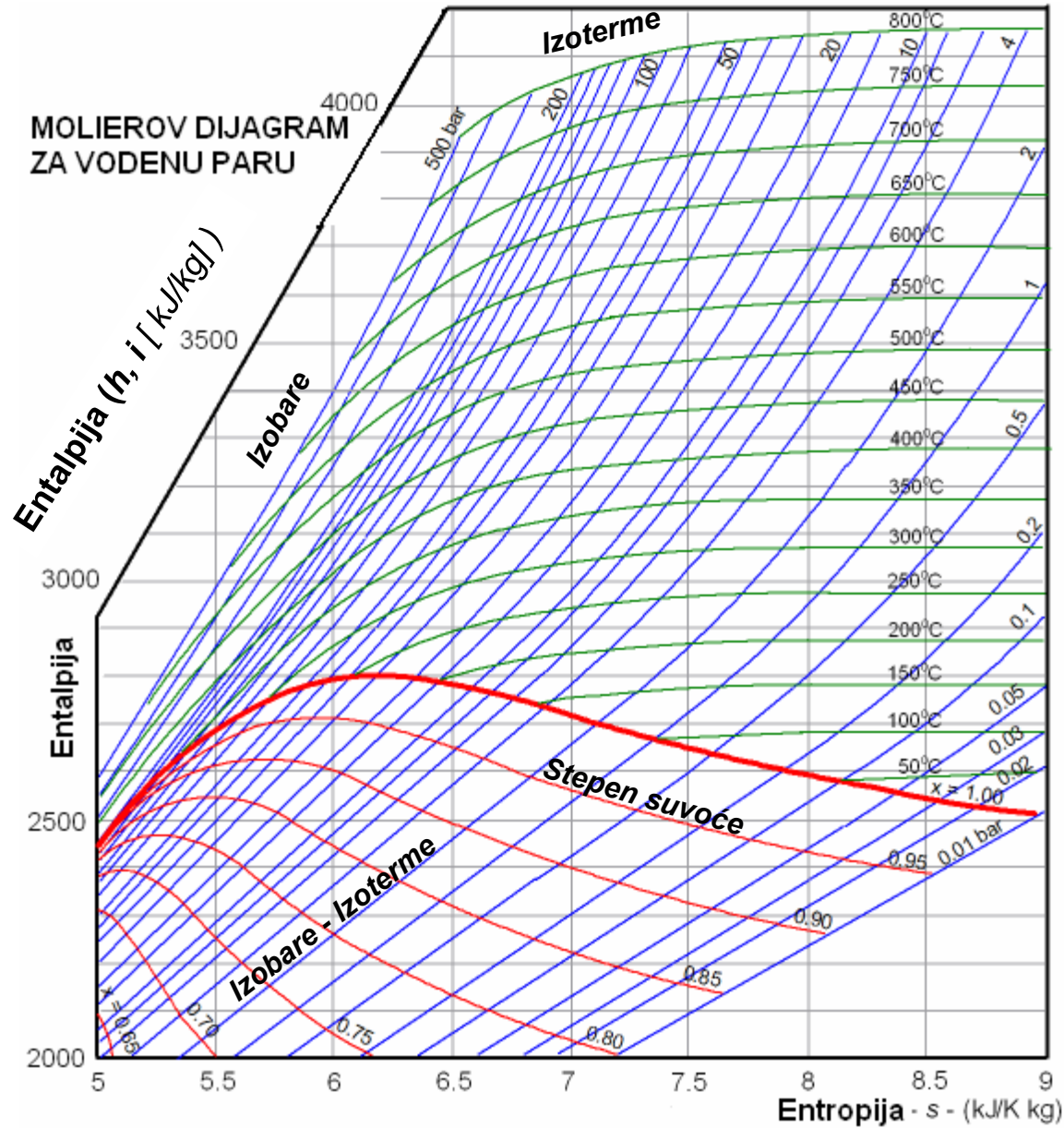
Realni gasovi – Pare (RG-P)

p-V, i-s, p-i dijagrami

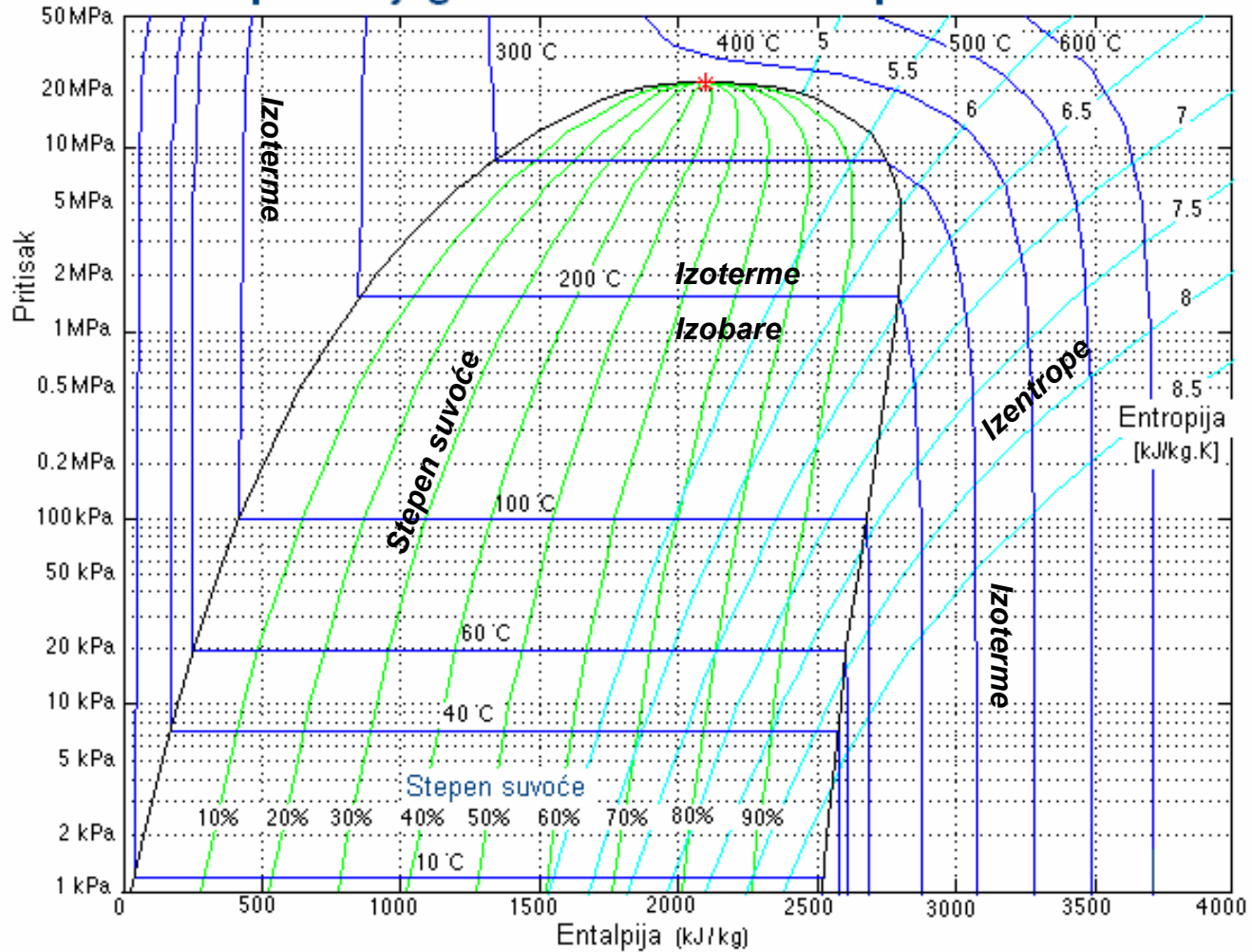

**MOLIEROV DIJAGRAM
ZA VODENU PARU**

p - h dijagram za Vodu-Vodenu paru

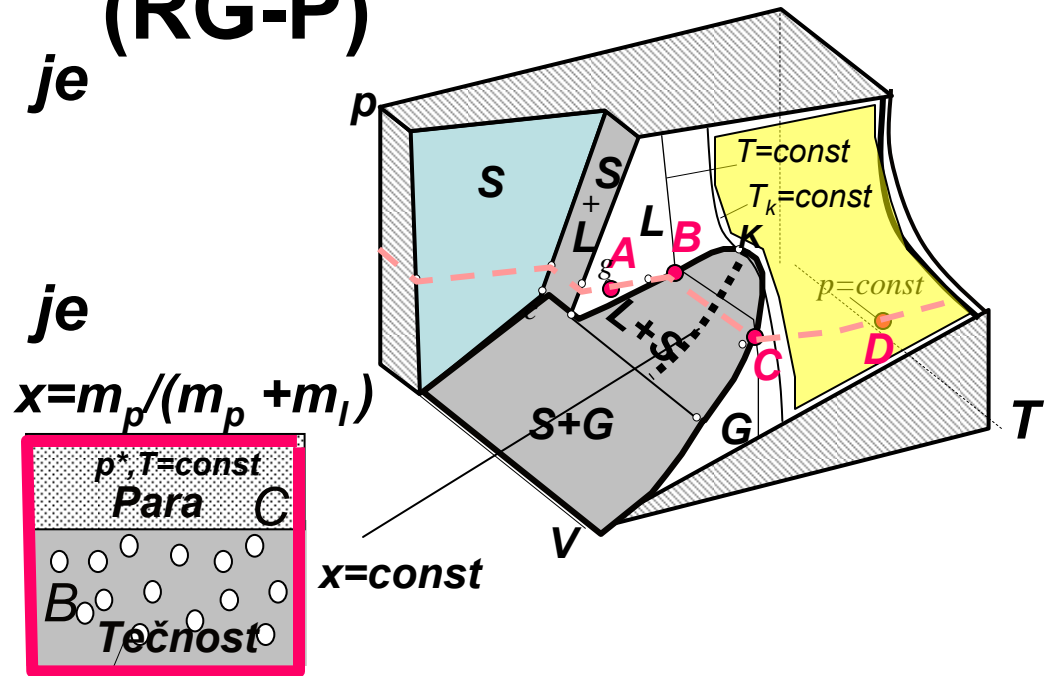

PRITISAK (p)-ENTALPIJA (h, i)

Realni gasovi – Pare (RG-P)

Proces od B do C je **isparavanje**

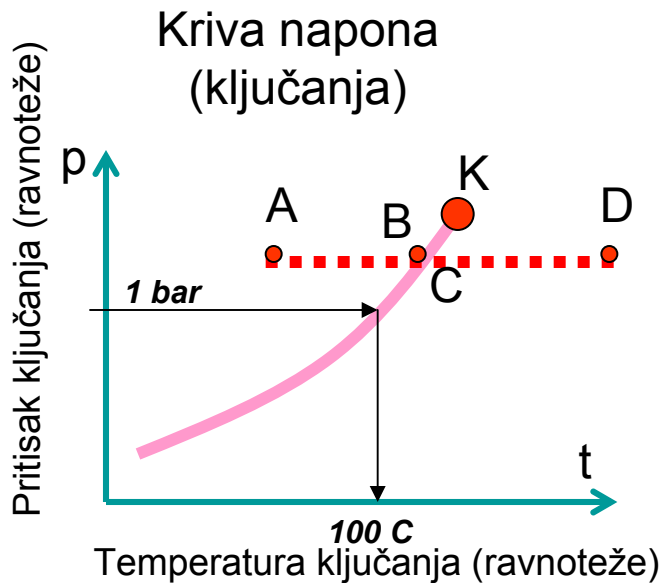
Proces od C do B je **kondenzacija**

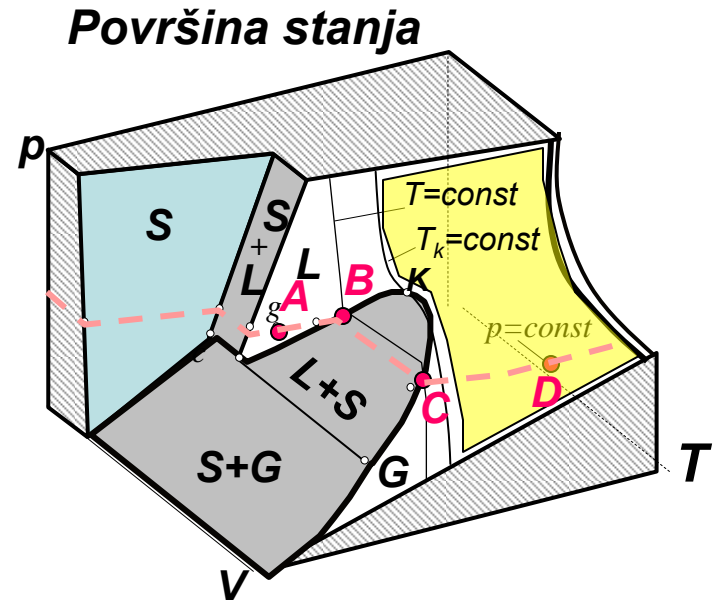
Fazni prelaz B u C (isparavanje) je skokovit, jer kad tečnost predje u paru povećava joj se zapremina ~ 1000 puta. Tečnost iz B “skoči” u paru C. Između njih nema “među-stanja”. Pri tome se sva toplota troši na slom strukture “tečne” u “gasnu”. To je latentna toplota isparavanja $r \approx 2500 \text{ kJ/kg}$.

U sudu tokom procesa imamo istovremeno tečnost B i paru C. Udio mase pare u ukupnoj masi u sudu se izražava preko “stepena suvoće pare” $x = m_{\text{pare}} / (m_{\text{pare}} + m_{\text{tečnosti}})$.

Realni gasovi – Pare (RG-P)

Pokazuje vezu izmedju pritiska i temperature ključanja

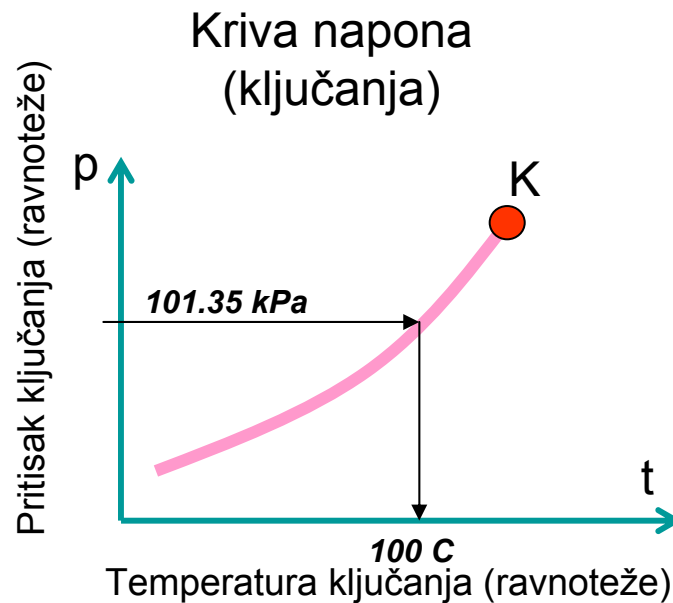

S- Solid (Čvrsto)
L- Liquid (Tečno)
G- Gas-Para (Gasovito)

Realni gasovi – Pare (VODA)

t [C]	P [kPa]
0.01	0.6113
5	0.8721
10	1.2276
15	1.7051
20	2.339
25	3.169
30	4.246
35	5.628
40	7.384
45	9.593
50	12.349
t [C]	P [kPa]
55	15.758
60	19.940
65	25.03
70	31.19
75	38.58
80	47.39
85	57.83
90	70.14
95	84.55
100	101.35

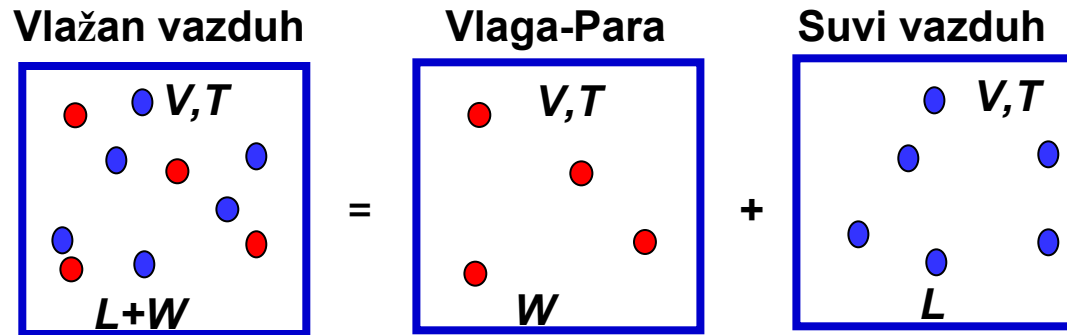
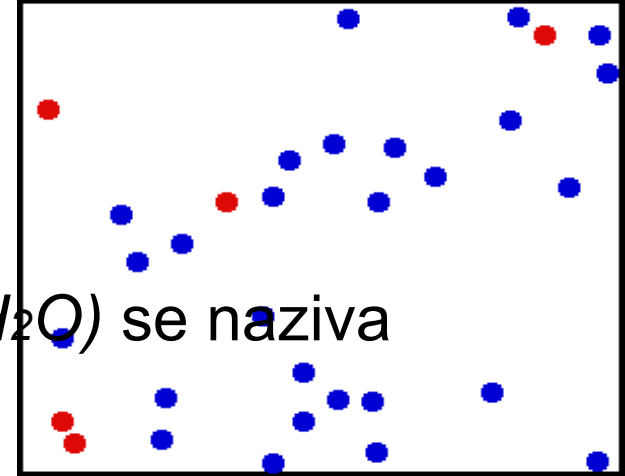
t [C]	P [kPa]
105	120.82
110	143.27
115	169.06
120	198.53
.....	.....
340	14586.
350	16513.
360	18651.
370	21030.
374.14	22090.

Vlažan vazduh

Šta je vlažan vazduh?

Smješa suvog vazduha (L , SV) i vlage (W , H_2O) se naziva **vlažan vazduh**: $m_{vv} [kg] = L + W$

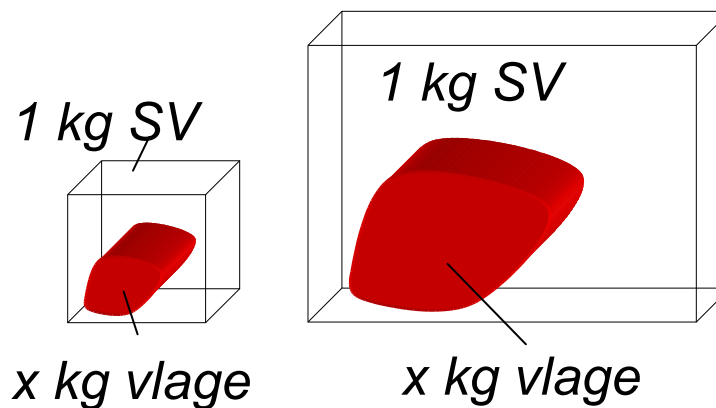
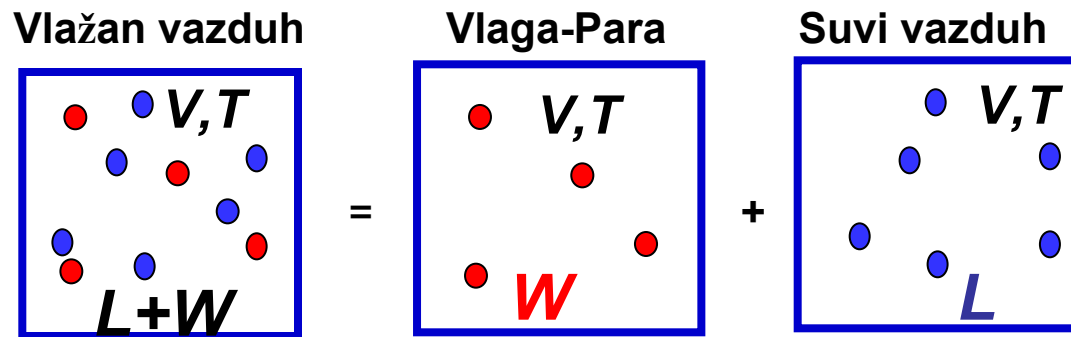
DALTONOV ZAKON:

KOMPONENTE SMJEŠE SE PONAŠAJU NEZAVISNO JEDNA OD DRUGE (KAO DA “NE VIDE” JEDNA DRUGU), TAKO DA IH MOŽEMO POSMATRATI RAZDVOJENO (SI. GORE). TO JE PRINCIP “SUPERPOZICIJE”.

Pri tome komponente imaju istu temperaturu T (jer su u kontaktu jedna sa drugom) i zauzimaju istu zapreminu V .

Vlažan vazduh

Prema principu superpozicije komponente vlažnog vazduha (**suvi vazduh** i H_2O) razdvajamo i svaku posmatramo nezavisno jednu od druge.

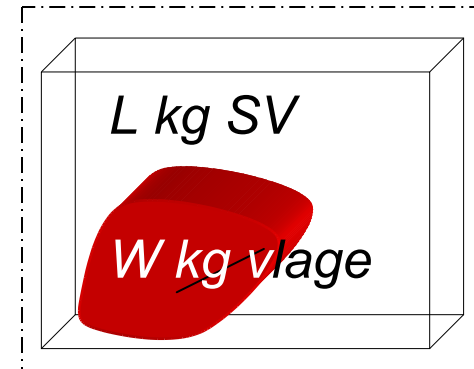
Suvi vazduh (SV) kao "transportna" jedinica

Vlažnost vazduha

Apsolutna vlažnost x

Apsolutna vlažnost (x) daje informaciju o sastavu smješe, tj. koliko ima vlage u 1 kg suvog vazduha (kg vlage / kg suvog vazduha), odnosno o koncentraciji vlage u suvom vazduhu

$$x = \frac{\text{masa vlage}}{\text{masa suvog vazduha}} = \frac{W}{L} \left[\frac{\text{kgW}}{\text{kgSV}} \right]$$

$$m_{VV} = L + W = L \left(1 + \frac{W}{L} \right) = L (1 + x)$$

$$x = \frac{W}{L} = \frac{W_G}{L} + \frac{W_L}{L} + \frac{W_S}{L} = x_G + x_L + x_S$$

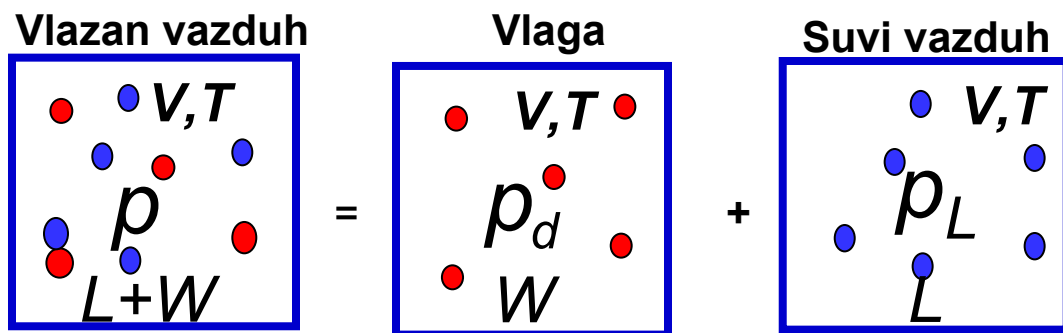
GAS-PARA   TEČNOST   LED

Vlažnost vazduha

Relativna vlažnost (φ)

To je odnos parcijalnog pritiska pare u vazduhu (p_d) i parcijalnog pritiska pare zasićenja (p_d') pri datoj temperaturi vazduha (t).

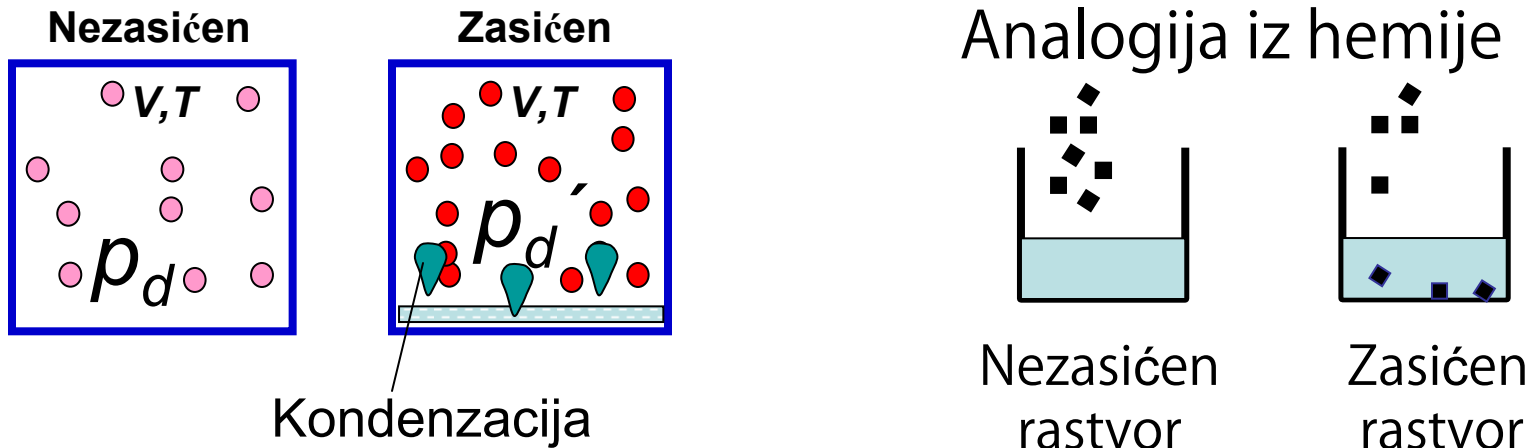
$$\varphi = \frac{p_d}{p_d'}$$

Ukupan pritisak smješe (p) je jednak zbiru parcijalnih pritisaka suvog vazduha (p_L) i parcijalnog pritiska vodene pare (p_d).

Vlažnost vazduha

Relativna vlažnost (φ)

Šta je to “pritisak zasićenja” (p_d') vodene pare pri datoj temperaturi vazduha (t)?

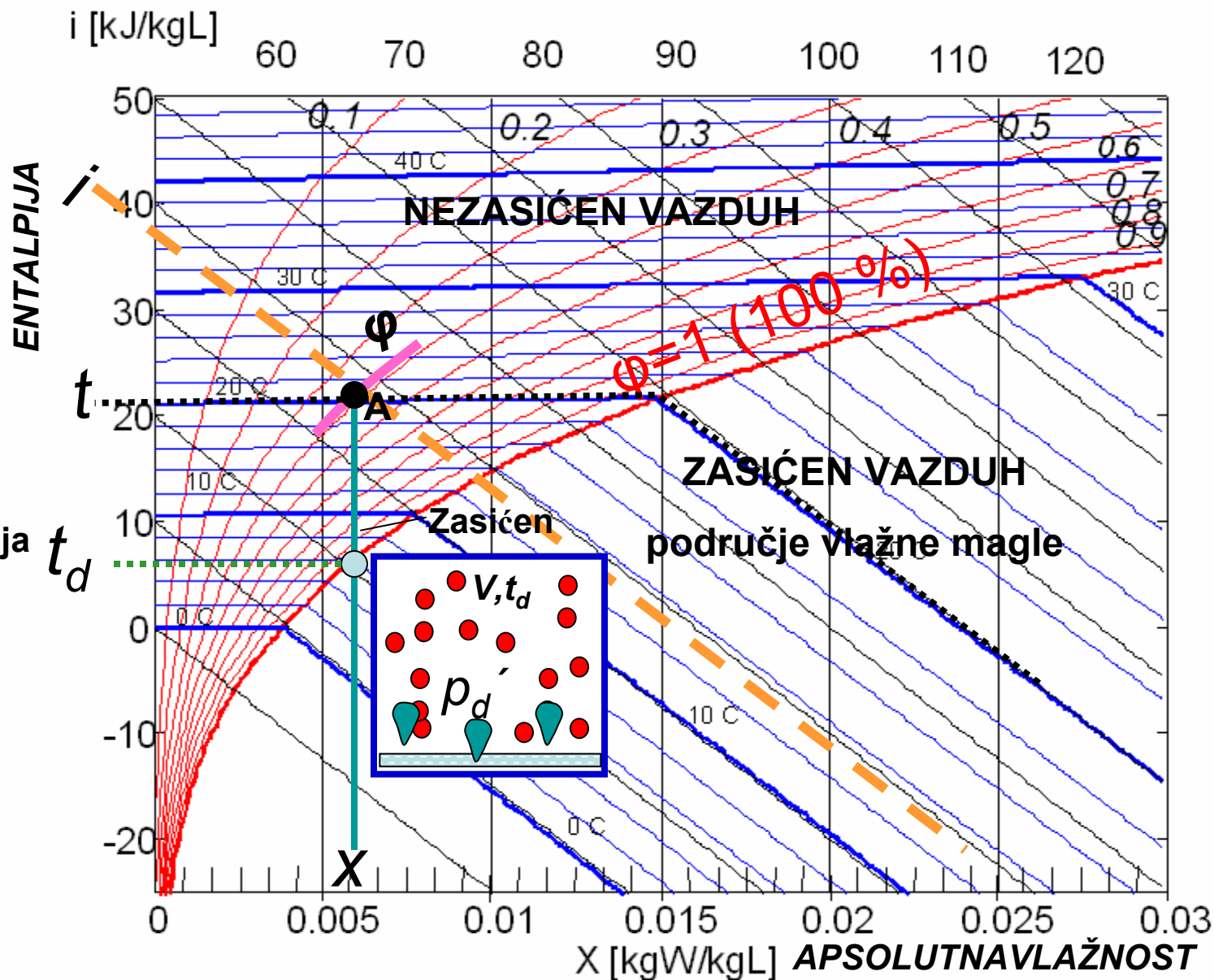

To je maksimalni pritisak vodene pare pri zadatoj temperaturi (to je pritisak koji odgovara temperaturi ravnoteže za H₂O).

Analogija sa rastvorima u hemiji: Zasićen rastvor (na primjer voda i šećer) predstavlja rastvor sa maksimalnom koncentracijom rastvorene supstance (šećera u vodi). Dalje dodavanje šećera dovodi do njegovog izdvajanja na dnu.

Zasićen vazduh ne može više da “rastvori” (primi) vodene pare. Svako dalje dodavanje H₂O dovodi do izdvajanja (kondenzacije) vode.

Vlažan vazduh

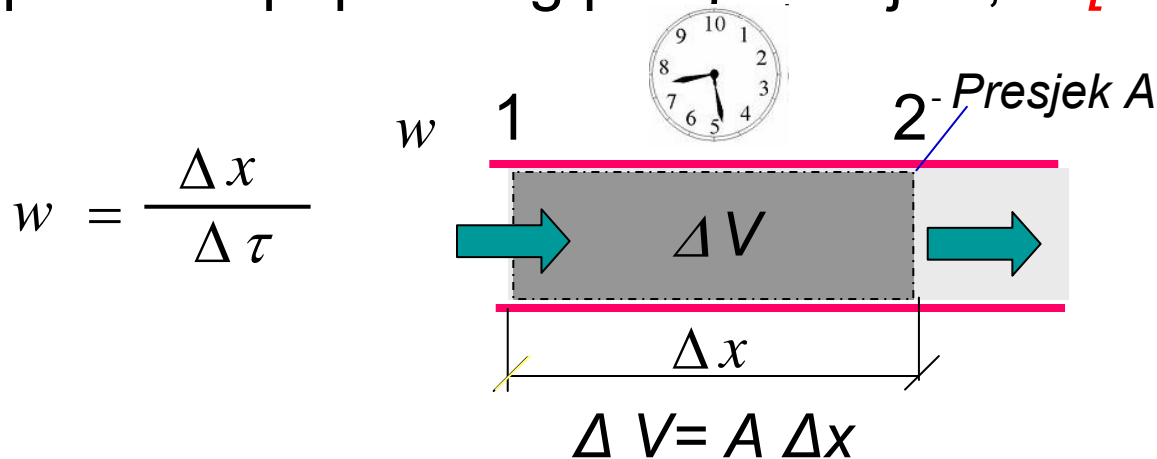

Tačka rose stanja
vazduha A
(Kondenzacija)

Zapreminski protok $\dot{V} [m^3 / s]$ je zapremina koja prodje kroz određeni presjek u **1 sec**.

Dakle, ako kroz neki presjek površine $A [m^2]$ "protekne" fluid zapremine ΔV za vrijeme $\Delta \tau$, tada se zapreminski protok, dobija kao količnik, tj. $\dot{V} [m^3 / s] = \frac{\Delta V [m^3]}{\Delta \tau [s]}$

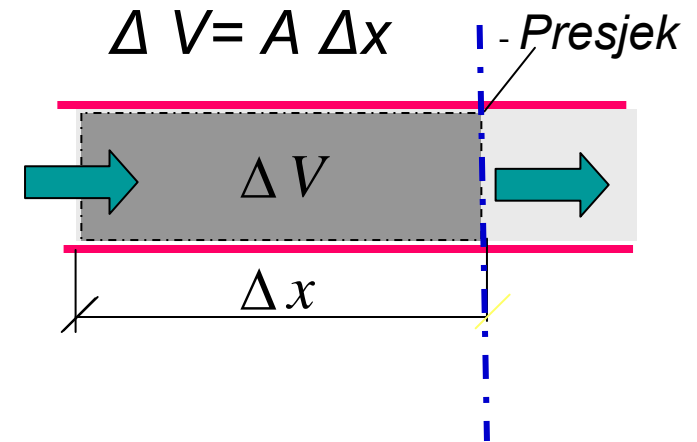
$A [m^2]$ je površina poprečnog presjeka cijevi, $w [m/s]$ je brzina strujanja.

$$\dot{V} [m^3 / s] = \frac{\Delta V [m^3]}{\Delta \tau [s]} = \frac{A \Delta x}{\Delta \tau} = A [m^2] w [m / s]$$

Primjer

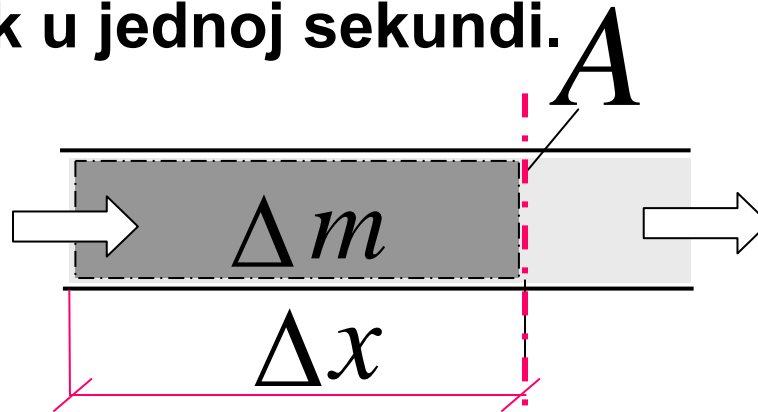
Kroz poprečni presjek cijevi površine $A=0.5 \text{ m}^2$ za vrijeme $\Delta\tau=5 \text{ s}$ protekne zapremina fluida $\Delta V=6 \text{ m}^3$. Odrediti zapreminski protok i brzinu strujanja u tom presjeku.

$$\dot{V}[\text{m}^3 / \text{s}] = \frac{\Delta V[\text{m}^3]}{\Delta\tau[\text{s}]} = \frac{6}{5} = 1.2$$

$$w[\text{m} / \text{s}] = \frac{\Delta x}{\Delta\tau} = \frac{\Delta V / A}{\Delta\tau} = \frac{\Delta V / \Delta\tau}{A} = \frac{\dot{V}}{A} = \frac{1.2}{0.5} = 2.4$$

Maseni protok ($\dot{m}[\text{kg} / \text{s}]$) je masa koja prodje kroz odredjeni presjek u jednoj sekundi.

Ako kroz neki presjek protekne masa fluida (Δm) za vrijeme $\Delta \tau$, tada je maseni protok $\dot{m}[\text{kg} / \text{s}]$, količnik

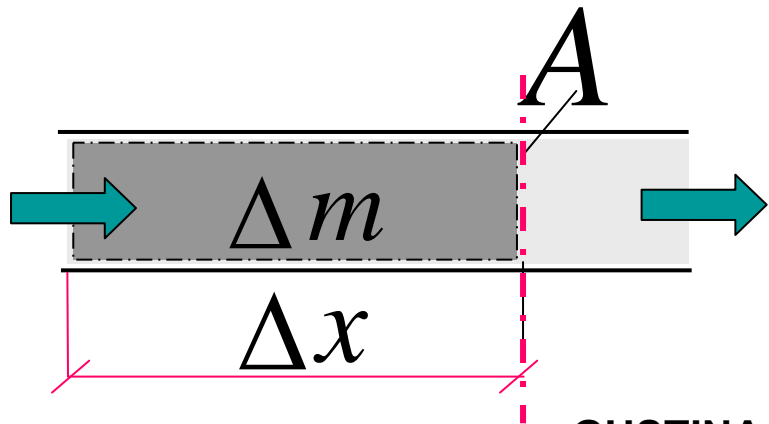
$$\dot{m} = \frac{\Delta m[\text{kg}]}{\Delta \tau[\text{s}]}$$

GUSTINA
 $\rho = m/V$

$$\dot{m}[\text{kg} / \text{s}] = \frac{\Delta m[\text{kg}]}{\Delta \tau[\text{s}]} = \frac{\rho[\text{kg} / \text{m}^3] \Delta V[\text{m}^3]}{\Delta \tau[\text{s}]} = \rho \dot{V}$$

Primjer

Koliki je maseni protok u prethodnom primjeru ako je gustina fluida ρ [kg / m³]=1.2?

$$\dot{V}[\text{m}^3 / \text{s}] = \frac{\Delta V[\text{m}^3]}{\Delta \tau[\text{s}]} = \frac{6}{5} = 1.2$$

GUSTINA $\rho = m/V$

MASA $m = \rho V$

$$\dot{m}[\text{kg} / \text{s}] = \frac{\Delta m[\text{kg}]}{\Delta \tau[\text{s}]} = \frac{\rho[\text{kg} / \text{m}^3] \Delta V[\text{m}^3]}{\Delta \tau[\text{s}]} = \rho \dot{V}$$

$$\dot{m}[\text{kg} / \text{s}] = \rho \dot{V} = 1.2 \cdot 1.2 = 1.44$$

MJERENJE PROTOKA

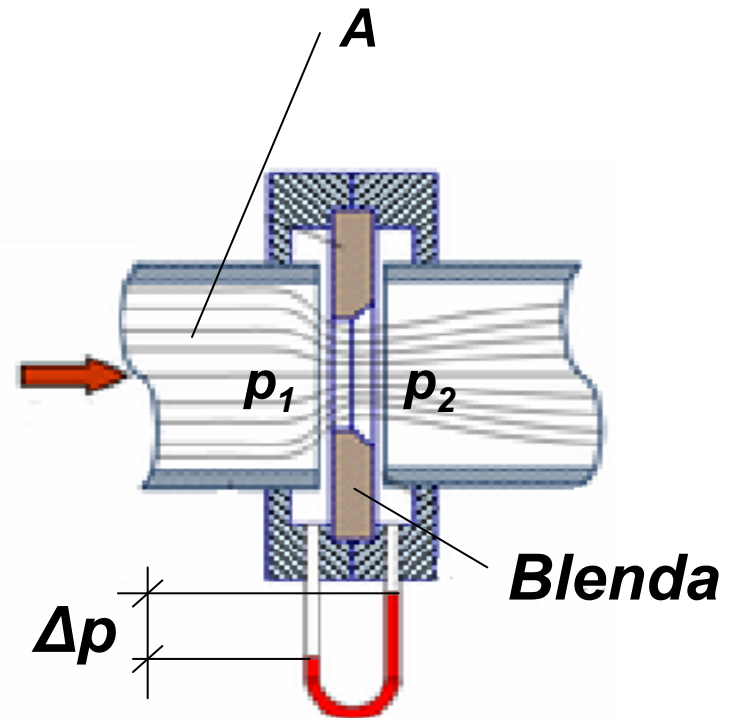
BLENDA (ploča sa otvorom u sredini)

Pad pritiska (Δp) pri proticanju kroz blendu je proporcionalan dinamičkom pritisku struje (p_d):

$$\Delta p = (p_1 - p_2) \sim \rho \frac{w^2}{2}$$

$$w (m / s) = K_B \sqrt{\Delta p}$$

$$\dot{V} [m^3 / s] = Aw$$

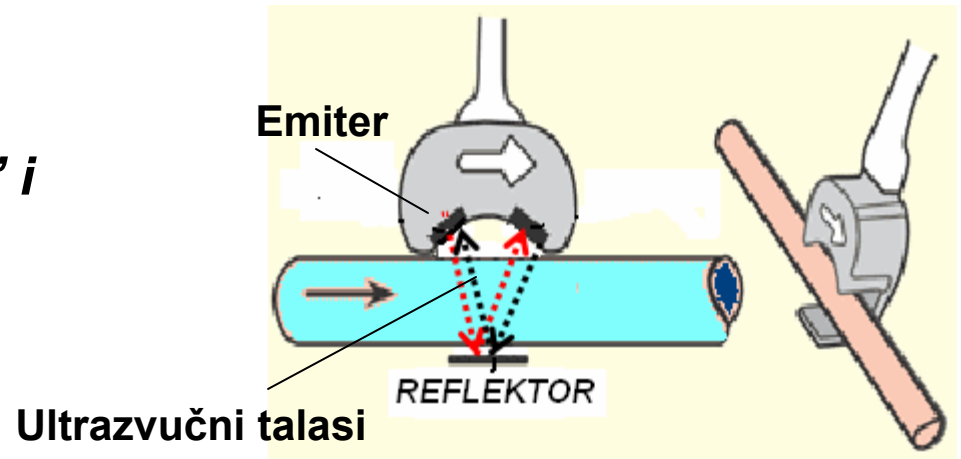

MJERENJE PROTOKA

ULTRAZVUČNI MJERAČ PROTOKA

Brzina zvuka je različita “uz” i “niz” struju. Na osnovu te razlike se određuje brzina struje fluida.

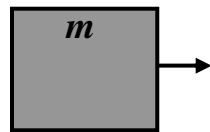

ENERGIJA: OBLICI - KVALITET

ŠTA JE ENERGIJA?

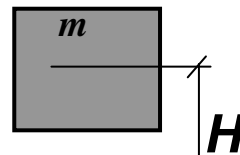
ENERGIJA JE VELIČINA STANJA!

KINETIČKA
ENERGIJA

$$E_k = mw^2/2$$

POTENCIJALNA
ENERGIJA

$$E_p = mgH$$

UNUTRAŠNJA
ENERGIJA

MAKROSKOPSKI OBLICI

$$E_M = E_k + E_p$$

MIKROSKOPSKI OBLICI

$$E_m = U$$

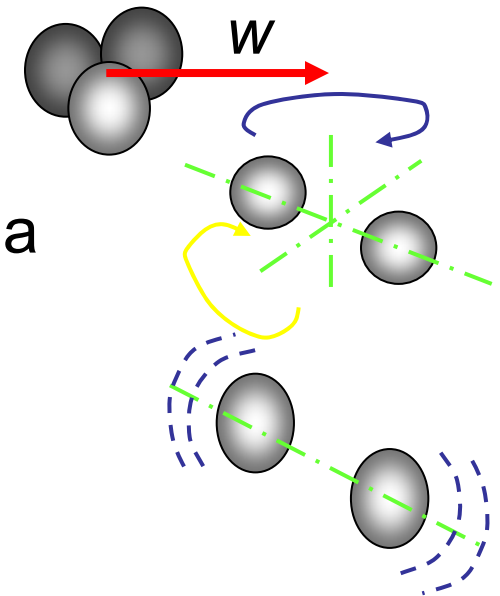
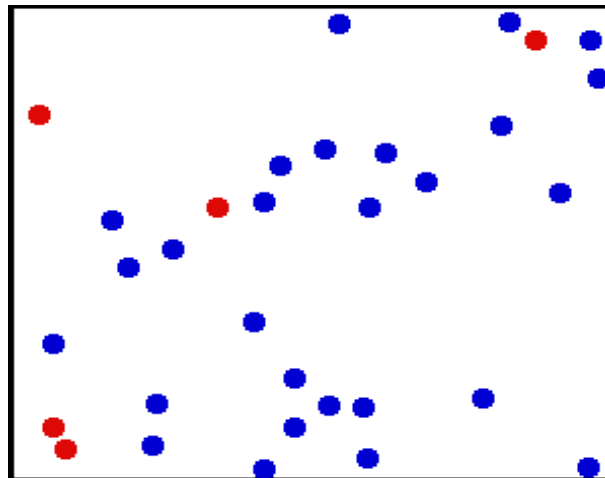
Unutrašnja energija U [J], u [J/kg]

MIKROSKOPSKI OBLIK ENERGIJE

Energija translatorsnog kretanja molekula

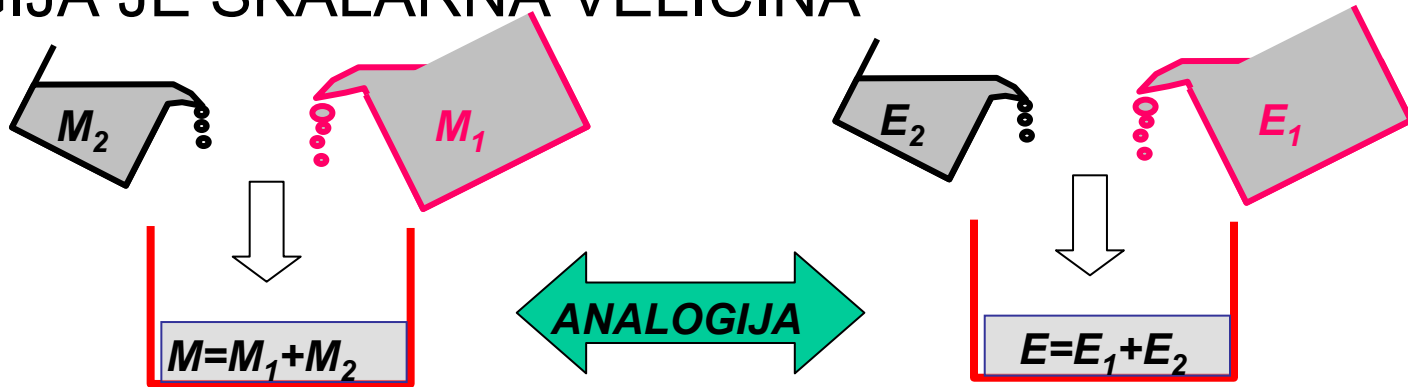
Energija *rotacije* usled rotiranja molekula

Energija *vibracije* molekula

ŠTA JE ENERGIJA?

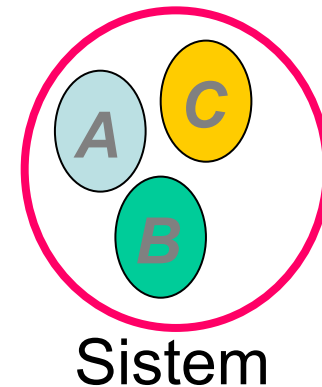
- ENERGIJA JE SKALARNA VELIČINA

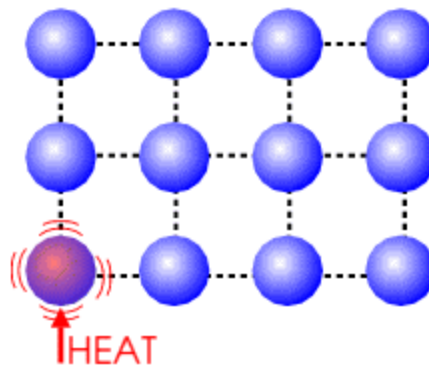
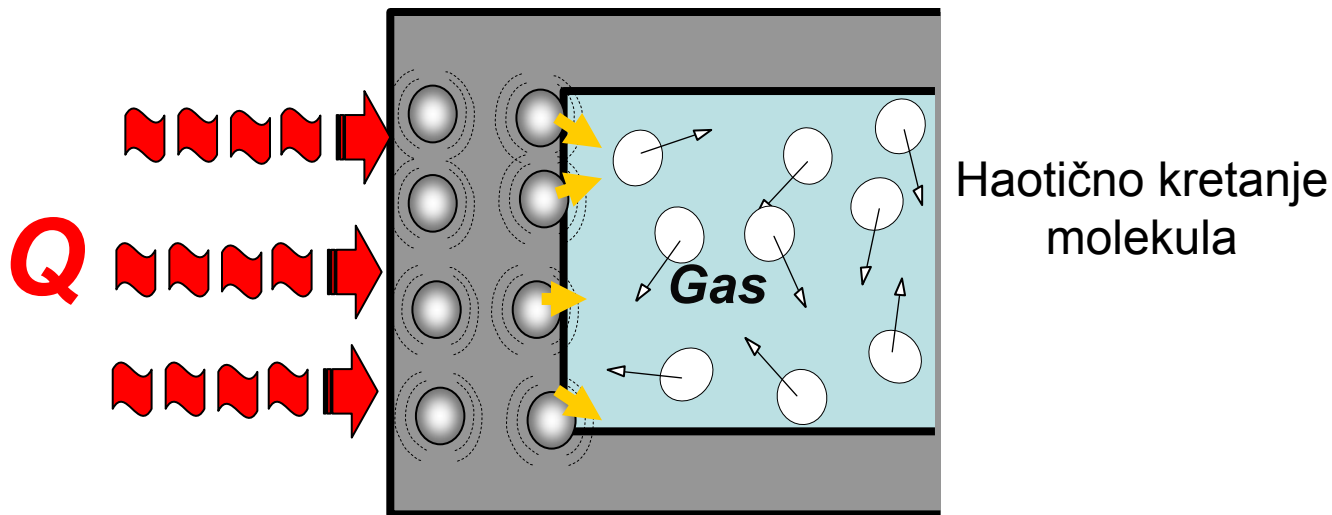
$$E [J]=m e \quad m [\text{kg}], e [J/\text{kg}]=E/m$$

- ENERGIJA IMA OSOBINU ADITIVNOSTI

$$E_{\text{Sistem}}=E_A+E_B+E_C$$

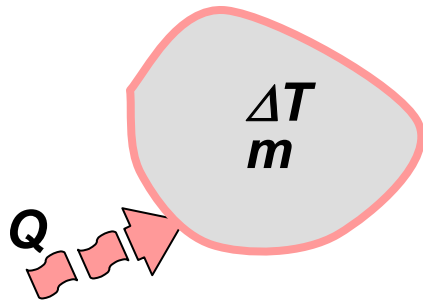
TOPLOTA – Q [J]

Toplota je
transfer dezorganizovane energije.

Specifična toplota c [J/ kg K]

Toplota potrebna da se tijelo mase m zagrije za ΔT (c je specifična toplota) je:

$$Q = m c \Delta T$$

Za čvrsta i tečna
tijela $C \sim \text{const.}$

Za gasove $C = \text{const.}$

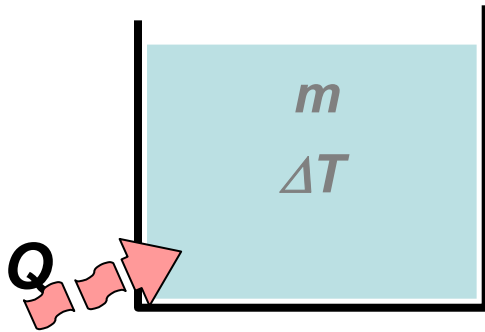
Specifična toplota nije karakteristika materije, odnosno može imati različite vrijednosti.

Specifična toplota c [J/ kg K]

Primjer

Koliko je toplote potrebno dovesti da bi $m=100$ kg (l) vode zagrijali za $\Delta t=10$ C. Specifična toplota vode je $c=4.18$ kJ/kgK.

Za čvrsta i tečna
tijela $C \sim const.$

$$Q = m c \Delta T$$

$$Q = 100 \times 4.18 \times 10 = 4180 \text{ kJ}$$

$$1 \text{ kWh} = 3.6 \text{ MJ} = 3600 \text{ kJ}$$

$$Q = 4180 / 3600 = 1.16 \text{ kWh}$$

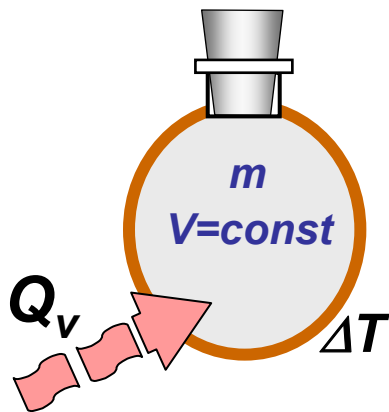
Idealan gas

Specifične toplote gasova:

c_p (pri $p=const$) i c_v (pri $V=const$)

$$Q_v = m c_v \Delta T$$

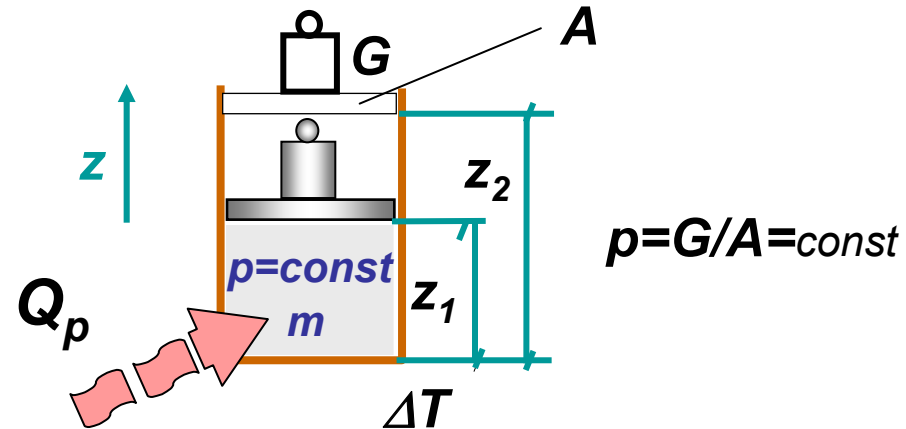
$$c_v = Q_v / m \Delta T$$

Promjena pri $V=const$

$$Q_p = m c_p \Delta T$$

$$c_p = Q_p / m \Delta T$$

Promjena pri $p=const$

Očigledno je da je $c_p > c_v$

jer je $Q_p > Q_v$ pri istoj masi m i promjeni ΔT

Idealan gas

Unutrašnja energija

$$U [J] = m c_v T \quad u [J / kg] = c_v T$$

Entalpija

$$I [J] = m c_p T \quad i [J / kg] = c_p T$$

Za vazduh:

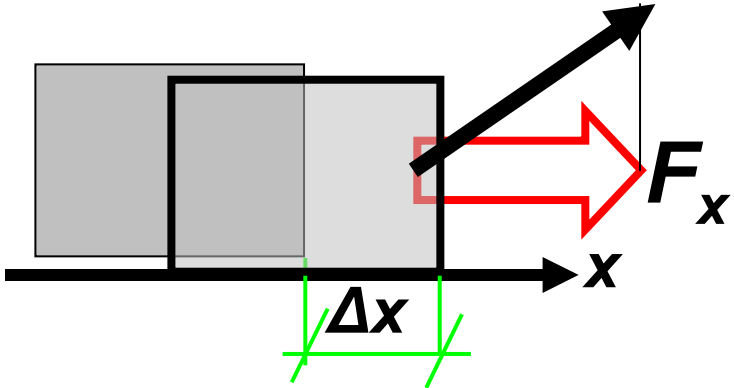
$$c_v = 720 \text{ J/kgK}$$

$$c_p = 1055 \text{ J/kgK}$$

RAD – W [J]

Rad predstavlja skalarni proizvod sile i puta.

Rad je transfer organizovane energije

$$\Delta W = F_x \Delta x$$

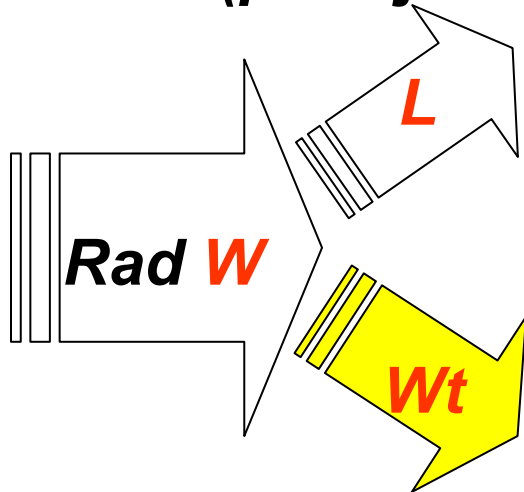
Ukupan rad:

$$W \approx \sum F_x \Delta x,$$

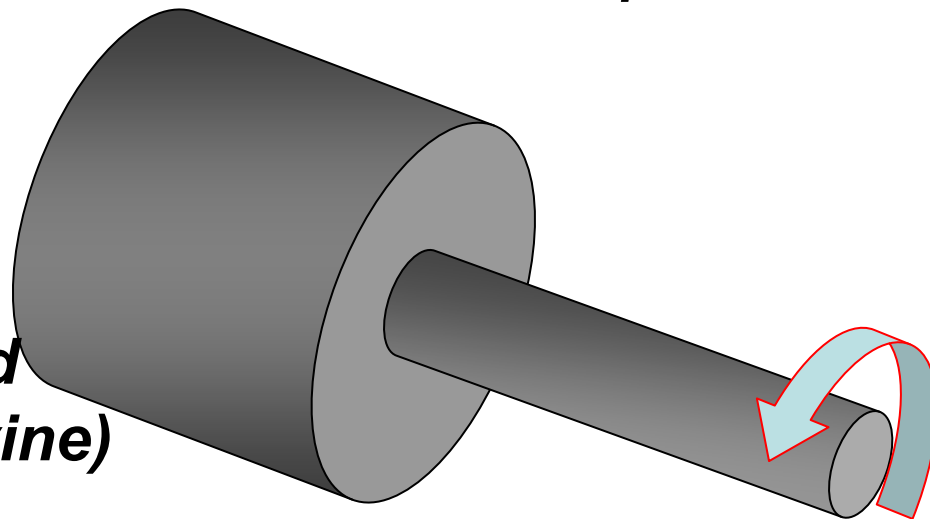
RAD - W

POJAVNI OBLICI RADA

Apsolutni zapreminski rad
(promjena zapremine)

Tehnički rad
(Obrtanje osovine)

$$\Delta L = F \Delta x$$

$$\Delta L = (pA) \Delta x$$

$$\Delta L = p \Delta V$$

